

Jan ec'Amani Mamn eke nɔn

Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Lɛl na, Jesu eci jam us ɛs Jan nɔn. In Jwif, Sebede jim, l'el ɔcn ibi ɛs. Lɛl na ɛm, eke li bi dad in obi ec'odad a, li bi dad l'ɛsɛ “jam us ɛs a eke Jesu b'erur a”. Jesu ec'Amani Mamn a eke Jan nɔn a otarm es Matie ec'a, Mark ec'a lele Luk ec'ab ab. Ów lele sodad ab anɔ eke anm Amani Mamn ejec'ab ɛm. Amani Mamn a eci nɔn ɛm a, Jan anake anɔ jam nɔn in ec'a; ow k'ɔdm n'am tutr eke agɔ ikɔ anym awl silɛl ejec'a ɔɔ.

Sodad eke ow ec'iri a lɔl es a, li b'erur ow e low. Li b'oc mob eke sɛɔɔ a fɛɔ b'anɔ ɛy any af s'am ɛkn a ɛsɛ low nɛnyembri nyam eke lɔl es eci mɛny ɛwr af. Usuayl lele ncebn ab, mij, **viny**, futufutu, **mɛbob** ɔsu ɛs, owr anɔ; amua na anake li b'oc li yegm low nɛnyembri nyam eke lɔl es a. Tasi Jan ec'Amani Mamn na eke nɔn ab ɛm, nyandre odad eke bi dad low ek'ɛy eci odad kaka anm ɛm. In ec'a ɔny coco ɛm anake Jesu dad eke “ɛm, anɔ anɔ”, eke el nyandre ɛm *m'el Nyam*. Jan eci lɛl ab ɛm, ow b'el akrowa owi a, li b'ur “mɛny ɛwr” nin, aɔke in ec'a ow elm ɛɔɔ a eke ewl a e low cɛ ɔnym any, kɔ mɛny ɛwr a e low tasi eke am elu ɔkm a: Mesi a anake am kok juma a.

Jan ɔny coco anake ɔb in e lɛl nɔn a nuɔ Nuɔ ɔb owi ɛm a. N'am elu ɔkm li yegm eke Jesu el Nyam Odad eke ow ɛm Nyam kok wus nimum ke sica odad a el ɛɔɔ. Grɛkel eci nuɔ ɛm ɔny ɛsɛl a yeɔi bi dad “odad” a eci lɛc ek'ij, ke ucu afr lele wus ab ɔny es a e low, el eci low yegm ɛm; ow k'ɔdm Jan erur eke ki dad el Jesu e lís e low odad eke -l'uwr any ɛm, yec'ɛtɔ ke ow ɛm -l'iri eke Jesu el el eci Es Eb Elu Es yeɔi. Jan am ayal low a sosiem eke ni nɔn Amani Mamn a n'ɔɔ in e lɛl awl ɛsɛl a, ke ow ɛl Jwif oglog Grɛk: «Gbɛkɔ yec'a eke anɔ lɛl na ɛm a, wɛl nɔn yec'ɛtɔ ke úbr nawrɛ eke Jesu el **Mesi**, Nyam ec'Iy. ɛtɔ eke b'ɔnyɔn ɔmn in ɛm a, b'ow ɛɔan sel in ɛm (Jan 20.31).»

Jesu Krist el sel ec'odad

1 ¹Nuɔ ɔb ɛm e low fɛɔ e kok ɛm a, ke Odad anɔ ɔɔ. ɛɔɔ a eke el odad a okr af Nyam ab, ɛtɔ Odad a el Nyam. ²Nuɔ ɔb ɛm

ετη Odad okr af Nyam ab. † 3Nyam oc'r kokr'r ob feη; ob kaka anm eke wel kok ke n'anm em; 4feη a eke wel kok a εηη sel in em. Sel ikη na el agη eci usuayl. 5Usuayl am afη ncebn em ετη ncebn ebn'n. †

6Nyam erm εγη nyam eke wel b'εση Jan ow. 7N'am ow εσε dan̄ku af, ke l'ij usuayl e dan̄ku yec'ετη ke in em agη a feη úb nawre. 8In obi a l'elm usuayl, kó usuayl eci dan̄ku ce l'ij. 9Usuayl ikη na el usuayl tasi a ek'am ow wus af aηa ayal agη feη a.

10Odad a anη wus af aηa. Nyam oc'r kokr'r wus, kó wus uwm'n any. 11L'ow in ec'agη em, kó in ec'agη εγηη ebn'n. 12Gbεkó agη beb eb'r ετη ɔny ɔmn in em; n'ɔη wel abusu eke wel k'el Nyam ec'ey. 13Ow elm sos megl af e mew ab em, oglog εγη ec'erur em -l'elm Nyam ec'ey, kó Nyam ec'erur em -l'el Nyam ec'ey.

14Odad a εwl el εγη ετη ir εb ey ab; Nyam ec'erur eke íτηηη lele neny nyam ij ab iy'r em gbɔη. S'εkn in ec'anygbel a, anygbel eke ly b'εηη Es em. 15Jan ij in e dan̄ku. L'elu lebl nine: «Lεγη a eke m'am dad m'εse: “εγη nyam anη'm jam am ow, kó n'ɔny any l'akm'm aηke l'ikη anym n'anη gbυη ετη m'anη a,” ke in ec'odad anake m'am dad a.»

16Tasi em a, ey feη s'εηη in eci aja ab em eci ɔwró a, tasi li yibr ey ow bobn. 17S'εηη ol Mois em, kó Nyam ec'erur ek'ítηηη a lele neny nyam ij ab a, anη Jesu Krist em ow. 18Lεγη kaka εγη εknm Nyam, kó ly ekpɔbi a sɔny coco eke el Nyam ke anη Es ab a ce elu'l ɔkm.

Jan mij ok nuη es eci dan̄ku ij
Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Luk 3.1-18

19Jwifel e nuη af esel ek'el Jerusalem ec'a erm **egb** waw esel lele **Leviel** ab Jan ogη a eke -li k'ibrm ow -l'εse: «Kó η bwo el η ee?» Kin Jan eci dan̄ku ek'ij. 20Jan ɔnyηηη sos es odad a e dad em ετη agη a feη eci any af li dad l'erum mar nine: «Em, m'elm **Mesi** a.» 21-L'ibrm ow nine: «ετη η bwo ee? Kó η **Eli** ee?» Li dad nine: «Njan, m'elm Eli.» -L'ibrm ow nine: «Kó η Kokoba ɔb es ab ee?» † Nine: «Njan.» 22Emeny -l'ibrm ow nine: «Ke sica η bwo el η ee? Agη a ek'erm ey a, odad si k'ɔny si dad el. Kó η ayaf am ocr η sosi ee?» 23Li dad nine: «Em, m'el εγη a ek'anη loj am elu lebl dad εse: *Kòkr Es Kòtòkò ec'ejagb a ínym senyn senyn a!*» † (Kokoba ɔb es Esayi ec'odad eke dad ab ana.) 24-25Ke érmu ab em **Farisiel** anη † eke emeny am ibrm'n εse: «Eke batη elm Mesi a, elm Eli, elm Kokoba ɔb es a, ke bla k'ɔη

† 1.1-2 Bèbm̄n Nyandre 8.22-26. † 1.5 ncebn ebn'n: odad na Grek em a, wel ɔtu ek'ítηη ejec'em dad ese ncebn irm̄m'n es. † 1.21 Jwifel a am eku Kokoba ɔb es nyam εse Mois af, eke seγη es abal el em a k'ow. Agη beb am tutr eke kokoba ɔb es a b'ow el Mesi a. Èkn ɔkm Ok 18.15-18; Ob Kok 3.22. † 1.23 Esayi 40.3, Septant em ec'odad a eke wel oc. † 1.24 érmu ab em **Farisiel** anη: Jan eci silel esig oglog em a, érmu a **Farisiel**.

k'am ok agñ mij nuñ ee?»²⁶ Jan dad el nine: «Em, m'am ok ony mij nuñ mij em; gbekɔ ony ec'arañ a, egn nyam anñ eke uwmm any.²⁷ N'anñ'm jam n'am ow, etñ m'itm bobɔ yeji eke mi ki mɔmu in e cɔkrukɔ meɓ ab es.»[†] ²⁸Ów amua fəñ am ey Betani eb em Jurden jam, yogñ a eke Jan am ok agñ mij nuñ a.

Jesu, Nyam e licebli

²⁹Eke legñ eny akr af a, Jan ekn Jesu ek'am ow in ogñ etñ li dad nine: «Kin Nyam e licebli a eke b'ow ony wus na e sikpl oc es a.»[†] ³⁰Legñ a eke m'am dad m'ese: «Egn nyam anñ'm jam am ow, n'onny any l'akm'm, anke l'ikñ anym n'anñ gbuñ etñ m'anñ a,» ke in ec'odad anake m'am dad a. ³¹M'uwm egn a ek'ow k'el ab any, gbekɔ m'ow eke mi k'ok agñ mij nuñ mij em, yec'etñ ke m'ón Israel ec'agn a uw'r any.» ³²Emeny l'ij danku li dad nine: «M'ekn Abñ Lala ek'anñ afr us es ese kel af ke sig'r es af. ³³Ke mi k'uwm egn eke l'el ab any, gbekɔ Nyam eke erm'm m'ow eke mi k'ok agñ mij nuñ mij em a dad'm nine: «B'ow ekn Abñ eke b'ow us es ke sig es egn nyam af, in anake li b'ow l'ok agñ mij nuñ Abñ Lala em a.» ³⁴M'ekn low na etñ m'am ij danku eke egn na el Nyam ec'Iy.»

Jesu eci jam esel krekre a

³⁵Eke legñ eny akr af a, emeny Jan lele in e **jam** esel yony ab anñ yogñ. ³⁶Eke l'ekn Jesu ek'am ec a, li dad nine: «Kin Nyam eci licebli a ɔ!» ³⁷Eke Jan eci jam esel yony a iri odad na a, -l'us ow jam. ³⁸Jesu ewl sos meny, l'ekn eke agñ yony am us'r jam, etñ l'ibrm wəl nine: «Kɔ ony, bla am ɔɔ ee?» -L'ibrm ow nine: «Rabi, kɔ ñ bogñ ir ee?» (Rabi e nyandre el «Low yegm agñ es.») ³⁹Li dad wəl nine: «Ówr, b'ow ekan.» Ke ow am titm ncebles eci wanci yar. -N'im -l'ekn yogñ a eke l'ir a, etñ -n'anñ ow ab legñ ikpr a.

⁴⁰Agñ a ek'iri Jan eci sodad a ke us Jesu jam a e nyam el Andre, Simɔ Pier lisijim. ⁴¹L'ikñ anym n'im l'ekn lisijim Simɔ etñ li dad ow nine: «S'egñ **Mesi** a.» (Mesi a e nyandre el «Krist».) ⁴²Andre ewl Simɔ Jesu ogñ a. Jesu ler'r señ etñ dad'r nine: «Ŋ Simɔ, Jan jim; wəl b'ow esññ Kefas.» (Ow e nyandre el «Lob».)[†]

⁴³Eke legñ eny akr af a, Jesu ew eke k'im Galile etñ l'obr Filip. Li dad ow nine: «Ús'm jam!» ⁴⁴(Filip a Betsayida eb em ec'egñ; eb na anake Andre lele Pier ab yeji el ow ec'agn a.) ⁴⁵Filip obr Natanael etñ dad'r

[†] **1.27** Jwifel ogñ a, ke eb utu egn a, mɔmu'n cɔkrukɔ meɓ es, yɔyɔg'r akr es. Juma ikñ na elm Jwifel eci, kɔ madu eci. [†] **1.29** *Nyam e licebli*: Odad eke Jwifel ogñ a, ow ec'iri a ok nɔɔ. Bèbmn Nuñ ɔb 22.8; ɔkm Ok 12.21-27; Ob Ap 14.12; Awl 28.3-4; Esayi 53.6-7.

[†] **1.42** *Simɔ, Jan jim*: Èkn Matie 16.17 lele ow ec'akr otar ab ab. *Kefas*: ke Arame em ana. Grek em a, Pier.

nine: «Natanael, eḡḡ a eke Moïḡ dad in ec'odad ol e lel ab em,[†] ke kokoba ɔb esel dad ow ec'odad a,[†] s'eḡḡn. Eḡḡ a, Nasaret e Jesu, Josef jim.»
⁴⁶Natanael dad'r nine: «Kɔ Nasaret yeji, low mamn ɔtu eke k'anḡ ow ee?»[†]
 Filip dad'r nine: «Òw, ke êkn.»⁴⁷Eke Jesu êkn Natanael ek'am ow titm'n a, n'am dad ow e lís e low l'ese: «Kin Israel iy tasi; in em meju owi kaka anm.»[†]
⁴⁸Natanael ibrm'n nine: «Kɔ ayaf uwr'm any ee?» Li dad nine: «Eke anḡ babm e likḡ a ec'ew a,[†] gbuḡ ke Filip éḡḡḡ a, ke m'êkn'ḡ.»⁴⁹Af yogḡ Natanael dad'r nine: «Low yegm aḡḡ es, ḡ Nyam ec'Iy tasi, ḡ Israel ec'eb ebu tasi!»⁵⁰Jesu dad'r nine: «Mi bi dad m'ese, m'êkn'ḡ babm e likḡ a ec'ew a ek'anḡ a, ke kpêḡḡ úb'm nawre ee? B'ow êkn ów ek'agb akm na!»⁵¹Etḡ l'igḡ af li dad nine: «Low nawre m'am dad ɔny: b'ow êkan afr eke b'ow fig ke Nyam ec'af^r erm esel ám uyu, ke ám us es eḡḡ ec'Iy e nuḡ af.»[†]

Kana e mebi es gbegbl a

2¹Eke seḡḡ yony ec a, mebi ec'es gbegbl nyam ey Kana eb em, Galile wus af; Jesu lis yeji anḡ em. ²Wel ew Jesu lele in e **jam** esel ab ab yeji abu. ³Eke ow b'inḡḡ ebr a, mar uwr. Jesu lis am dad Jesu ese: «Mar uwr el.»⁴Kɔ li dad ow nine: «Em lis, bla etḡ am elu'm low na em ee? Em e wanci a k'owm.»⁵Eben yeji lis dad juma kok esel a nine: «Kòkr low yec'a eke li b'ow l'ibrm ɔny a.»

⁶Ke yogḡ mijel nɔɔn eke wel kok lebn em anḡ. Mijel amua eke nyam ɔtu eke k'ij litr ekḡ yen a anake Jwifel b'oc kokr el eci sayl owi Nyam ec'any af a.[†]⁷Jesu dad juma kok esel a nine: «Òkr mij mijel amua em ow íy.» -L'ok em ow iy ok enyembri a. ⁸Etḡ Jesu dad el nine: «Sica àwr mij a tel ke ócr inm ɔḡḡ es gbegbl a e nyimn es a.» Juma kok esel a kok eben. ⁹Li tat mij a ek'itḡḡ el mar a anm, l'uwm yogḡ eke mar a anḡ ow ab any, gbekɔ juma kok esel a ek'aw mij a gbe uw any. L'esḡ mebi es a, ¹⁰l'igbl ow abu ogḡ etḡ sica nine: «Aḡḡ a feḡ mar mamn -li b'ɔb nuḡ -n'ɔḡ aḡḡ eḡḡ; eke aḡḡ a e wel ew abu a eḡḡ mar nɔɔn a, ke sica -n'ɔḡ wel mar mij mij a gɔḡ. Gbekɔ ḡ ec'a, ew mar mamn a es toḡ it wanci na!»¹¹Kin elel eke Kana eb em Galile wus af, Jesu elul in eci meny ewr krekre a ɔkm. L'elu in ec'any gbel ɔkm etḡ jam esel a ub'r nawre.

[†] **1.45** *Ol e lel*: nin eke Jwifel ew Bibl em e silel yen krekre a. Wel dad kokoba ɔb es ec'ow a e low Ol ɔkn 18.15-18 em. [†] **1.45** Bèbm Ol ɔkn 18.18; Esayi 9.5-6; Ezekiel 34.23.

[†] **1.46** *Nasaret*: Êkn Matie 2.23 ec'akr otar a. [†] **1.47** *Israel iy... meju owi*: Israel el Jakɔb e nin owr; Jakɔb e nyandre nyam el eḡḡ eju es. Êkn Nuḡ ɔb 25.26 lele ow ec'akr otar ab ab.

[†] **1.48** *Babm e likḡ a ec'ew*: likḡ a ec'ál a bibn es titm wus. Wel b'ocr sos es im yogḡ tutr ów Nyam odad ab af, ḡḡḡ Nyam, awl Nyam lel. [†] **1.51** Jesu em a, jam esel a b'ow êkn Nyam ec'anygbel a ese Jakɔb ec'es êkn ab af. Nuḡ ɔb 28.12-13. [†] **2.6** Gbuḡ ke -l'ij ob, eke ob ij anḡ el abu em lele ob ij ec'uwr em ab a, Jwifel beb b'akpr mij sos yec'etḡ ke -l'ayl Nyam ec'any af. Na sosiem anake mij amua anḡ el a.

¹²Eke low na ey oc es a, in obi in obi, lis, lisijimel lele in e jam esel ab ab -l'us nuŋ es -n'im Kapernayum. -N'anŋ yogŋ -li kok seŋŋ waa ce.

Jesu anŋ Nyamel gbɛl a e gbugŋ a

Matie 21.12-13; Mark 11.15-17; Luk 19.45-46

¹³Jwifɛl eci **Pak** ec'es gbɛgbl a titm, etŋ Jesu uyu im Jerusalem.
¹⁴**Nyamel** gbɛl a e gbugŋ a, l'ɛkn agŋ ek'am ol sed, mæceb lele prendrɛ ab ij; n'ɛŋn jɛtɛ titŋn esɛl yeŋi eke ok es el eci an ol usu a.† ¹⁵Li kok say etŋ el feŋ eke -n'anŋn Nyamel gbɛl a e gbugŋ a, l'ogŋ l'ok wɛl ɔkm, el e mæceb lele el e sed ab ab; n'ɔny jɛtɛ titŋn esɛl ec'os a lele el eci sitabl ab ab l'ok wus; ¹⁶etŋ l'ɛwar prendrɛ ol ij esɛl a nine: «K'òcr em Es ec'èl a esɛ an ol èl af! Ìnyn mob amua feŋ otr es aŋa!» ¹⁷In eci **jam** esɛl a ɔkn Nyam Lel ab em e sodad amua: *O Admaga, ŋ ec'èl a ec'erur eke m'ɔny a, b'ow etul'm esɛ al eke b'etul ob af.†*

¹⁸Af yogŋ, Jwifɛl ec'es ewɛl a am ibrm'n esɛ: «Bogŋ e mɛny ewr ɔtu eke ki kok, ke ow yeŋm ey eke low na eke kok a, ɔny ow ec'abusu eke ki kok ebɛn ee?» ¹⁹Jesu dad el nine: «Eke ŋuŋan Nyamel na, ow bi kok seŋŋ nyahan m'ow m'usr em.» ²⁰-Li dad ow nine: «Wɛl ew akpo ekŋ yony miy nɔhɔn us Nyamel gbɛl na, etŋ ŋ am dad eke b'ow usr em seŋŋ nyahan ee?» ²¹Ke Nyamel a eke Jesu am dad ow ec'odad a, in e sos meŋl ab ana. ²²Ow ɔŋ, lɛŋŋ a eke Jesu igb agŋ ek'uw ab em a, in e jam esɛl a ɔkn eke l'ikŋ anym li dad odad na; etŋ ow em -l'ub Nyam Lel lele Jesu eci sodad eke dad ab ab a nawrɛ.

ɛŋŋ em e low feŋ eke anŋ a, Jesu uw any

²³Lɛŋŋ ab em a eke Jesu anŋ Jerusalem, **Pak** ec'es gbɛgbl a ec'a, agŋ nɔhɔn ub'r nawrɛ simɛny ewr eke n'am kok ab em. ²⁴Gbɛkɔ Jesu ɔnym ɔnm el em aŋke el feŋ l'uw wɛl any senyn senyn. ²⁵Libram eke wɛl k'otar ɛŋŋ kaka feŋ e l'is e low akr ok'r, aŋke in obi em li b'uw ɛŋŋ e low eke b'anŋ erm em ab any.

Jesu lele Nikodem ab

3 ¹Lɛŋŋ ab em a, **Farisiel** em ec'ɛŋŋ nyam anŋ eke wɛl b'ɛsŋ Nikodem, l'el Jwifɛl ec'anym esɛl ab em ec'ɛŋŋ nyam. ²Ncok nyam, l'ow n'ɛŋn Jesu etŋ n'am ibrm ow l'esɛ: «Low yeŋm agŋ es, s'uw any eke Nyam erm'ŋ ow eke ki yeŋm ey low, aŋke ow it ke Nyam aŋŋ ɛŋŋ ab ab gbuŋ ke l'ɔtu li kok mɛny ewr amua esɛ elel eke am kok ab af.» ³Jesu dad'r nine: «Low nawrɛ m'am dad'ŋ: ɛŋŋ kaka k'ɔtum ɛknm Nyam e **gbreŋgbi** usu a, eke ow elm afr ec'abusu em wɛl ewrm'n em.»† ⁴Nikodem ibrm Jesu nine: «ɛŋŋ

† **2.14** Èkn Matie 21.12 ec'akr otar a. † **2.17** Selu 69.10. † **3.3** Jwifɛl bi tutr eke -li b'ow -l'ok Nyam e gbreŋgbi usu a eke -li b'ɔsu ol a sosiem. Jesu am ɔny tutr na oc el es nuŋ em. Ow it ke ɛŋŋ a nimum ftŋn ye.

ek'usu a, ayaf wel ɔtu eke k'ewar em ee? Kɔ l'ɔtu eke li k'im l'ey lis e lokm wel ewar em ee?»⁵ Jesu dad nine: «Eε, low nawre m'am dad'η, εγη kaka k'ɔtum εym Nyam eci gbrenḡbi usu a eke wel ewm'n mij em lele abη ab em.†⁶ L'ow yec'eke b'anη agη em ow a, b'el sos meḡl eci; etη low yec'eke b'anη Nyam ec'Abη em ow a, b'el Abη eci. 7Eke mi dad'η eke ɔny feη wel k'ewr ɔny em afr ec'abusu em, ke ow k'iti'η any. 8Yogη eke lef' b'erur a, li b'elu n'imn; b'iri in ec'elu a, gbekɔ úwm yogη eke li b'anη l'ow lele yogη eke li b'im ab any. Eγη feη eke wel ew Nyam ec'Abη em a, εben ek'ow b'ecr ana.»

9Af yogη, Nikodem dad'r nine: «Kɔ ayaf ow ɔtu eke k'ecr ee?»¹⁰ Jesu dad'r nine: «Ŋ k'el Israel wus af eci low yeḡm es ligbel nyam, ke k'úwm ów amua any ee? 11Eε, low nawre m'am dad'η: low yec'a eke s'uw any a, ow ec'odad s'am dad, etη low yec'a eke s'ekn a, s'am ij ow eci danḡku; gbekɔ ey eci danḡku ij a, éḡηmn ebmn. 12Eke mi bi dad ɔny wus ec'ów a, úbmn'm nawre; eke sica m'am dad ɔny Afr ec'ów, ke ayaf b'ow ubr'm nawre ab ee? 13Eγη kaka uyum afr ek'ow elm εγη ec'Iy ɔny cε ek'anη afr us es a!†¹⁴ Eεe elel eke Mois oc lowi em lorηn ucu likη k'igbl ogη loj a,† εben ow it eke wel k'igbl εγη ec'Iy yeji ogη, 15yec'etη ke εγη kaka feη eke b'ow ub'r nawre a, éη sel ek'ɔnym uwr. 16Tasi em a, Nyam erur wus ec'agη a afηn es toη n'ɔη wel in ec'Iy ekpɔbi a, yec'etη ke εγη kaka feη ek'ɔny ɔmn in em a k'úwm, kɔ ke n'éη sel ek'ɔnym uwr. 17Tasi em a, Nyam ɔɔm in ec'Iy owm wus ec'agη ogη eke li k'ɔb wel low, kɔ ke Jim em a, li sóḡ wel. 18Eγη ek'ub Iy a nawre a, Nyam k'ow ɔbm'n low; gbekɔ εγη ek'ubm nawre a, ke Nyam ɔb'r low η, anke l'ubm Nyam ec'Iy ekpɔbi a nawre. 19Sica kin elel eke low ɔb a b'ecr: usuayl ow wus ec'agη ogη, etη agη erur nceb n akm usuayl anke -li bi kok ów eηuη. 20Eγη kaka feη ek'am kok low ηuη a, ɔny usuayl eci sifn etη am kpab'r es lís, anke n'am uru eke in ec'ów eηuη a k'ok ɔkm usuayl em. 21Gbekɔ agη a eke bi kok Nyam ec'erur a, b'im titm usuayl, yec'etη ke agη ékn senyn senyn eke εl ec'ów a e kok a εcr Nyam em.»

Jesu lele Jan ab

22Sica eke ów amua εc a, Jesu lele in e **jam** εsɛl ab ab im Jude ec'ogog a. N'anη yogη wel ab l'ok agη mij nuη seḡη beb. 23Jan yeji, Ayinɔn a eke titm Salim a, n'am ok agη mij nuη anke yogη mij nɔnɔ anη. Agη am ow in ogη ok mij nuη. 24Ke wel k'elum Jan sobel em.

† 3.5 Amani Sig a eke Nikodem uw any senyn senyn a, mij el erm em itηn lele sayl ab eci meny ewr. Eke Jesu dad abη e low, ow el εγη em ec'itηn owi. Ezekiel 36.25-27. † 3.8 Lef lele abη ab a, odad nyam coco Grek em. Odad eke wel am wewlm meny. † 3.13 Jwifel beb bi tutr eke Mois uyu afr im eb ol. † 3.14 Ékn Awl 21.4-9.

25 Sica ów es atar ey Jan eci jam esel beb lele Jwif nyam[†] ab ec'aranj, ów eke wel bi kok Nyam ec'any af sos ayal ec'a sosiem.
 26 -N'im -n'eyn Jan etj -n'am dad ow -l'ese: «Low yegm agj es, Jurden jam a ec'egj a eke anj η ab, ke ij in e danju a, kɔ am ɔkn in e low ee? Añ! Sicaca em a, n'am ok agj mij nuj etj agj a fej b'im am ek'n'n!»
 27 Jan dad el nine: «Egj kaka k'ɔtum ejnm low ec'abusu eke Afr ɔɔm'n.
 28 ɔtur eke ɔny obi yeji k'ijr danju; mi dad m'ese: "M'elm Mesi a, kɔ eke wel ikj anym erm'm ce." 29 Mebi es anake mebi lis b'el in ec'a; kɔ mebi es e lawl a, mebi es a e saw li b'anj ke n'am iri ow e low; etj eke li b'iri mebi es a e lebl a, li b'anj sos em inj em. Em eci sos em inj ab ana, etj sicaca em a, ow iy neny fej. 30 Ow it eke in ec'any gbel a ám agb, ke em ec'a ís es.

31 Egj ek'el Afr ec'a, anj fej eci nuj af; egj ek'el wus ec'a el wus eci, etj bi dad wus ec'ów. Egj ek'ow Afr eci nin em a, [anj fej eci nuj af;][†]
 32 li b'ij low eke l'ekn ke l'iri a eci danju, kɔ egj égnm in e danju ij a ebm. 33 Egj eke b'egj in e danju ij a eb a, am egj eb eke Nyam el low nenymbri nyam. 34 Egj eke Nyam erm a bi dad Nyam ec'odad, anke Nyam b'elu egj a in ec'Abj a nimum fej em. 35 Nyam erur Iy a etj n'ɔj ow abusu a fej. 36 Egj yec'eke ɔny ɔmn Iy ab em a, ejn sel ek'ɔnym uwr; egj eke bi yayr Iy a k'ow ejnm sel ikj na, etj li b'ow n'anj Nyam ec'erm bebl a ec'any af.»

Jesu lele Samari ɔwi ab ab

4 1-3 **Farisiel** iri wel am dad eke Jesu am ɔj wel am ok agj mij nuj nɔnɔ akm Jan, etj n'am ejn **jam** esel yeji l'akm ow. (Tasi em a, Jesu in obi l'okm egj kaka mij nuj, kɔ in e jam esel anake am ok agj mij nuj a.) Eke Jesu iri ów amua eke wel am dad a, n'ngboj Jude etj l'ewl n'im Galile. 4 Ke n'im a, ow it eke li k'ecr Samari wus af eci. 5 Low li titm **Samari** eci banj nyam eke wel b'esj Sikar. Banj a titm Jakɔb ec'ɔgm a ek'ɔj jim Josef a.[†] 6 Yogj anake Jakɔb eci mijɔmu a anj a. Eke Jesu sos kikn es usu im ab em a, li sig es mijɔmu a e saw. Ow ɔtu eke ki bebmn legj uyu nuj ab.

7 Samari ɔwi nyam ow am aw mij, etj Jesu dad'r nine: «Yɔw na ee! ɔj'm mij tel m'égn.» 8 (Ke in e jam esel a im banj a eke k'ɔl ob ij.)
 9 Samari ɔwi a dad Jesu nine: «Kɔ η, eke el Jwif a, ayaf tasi em eke m'el Samari ɔwi a, am sus tasi ibrm im mij eke k'egj ee?» (Tasi em a, Samari eyj lele Jwifel ab neny ókrm af.)[†] 10 Jesu dad'r nine: «Blél uw Nyam ec'ob

[†] 3.25 *Jwif nyam*: Jan eci silel esig oglog em ec'a, *Jwifel*. [†] 3.31 Jan eci silel esig oglog em a, wel égnm sodad ek'anj ob na [...] ec'aranj a. [†] 4.5 Èkn Nuñ ɔb 48.21-22; Joswe 24.32.

[†] 4.9 Jwifel b'oc Samari eyj ese agj ek'aylm Nyam ec'any af af, brobro ɔɔw a. Ow sosiem -l'erurm eke wel k'itjn el, etj -l'égnm mij kpɔk nyam em.

ap a,[†] lele eḡḡ a ek'am ibrm'ḡ mij eke k'eḡḡ ab any ana, ke ḡ anake blel éwl ibrm'n mij eke k'eḡḡ, ke blel n'ḡḡ mij ewl mij a.»[†]

¹¹Yow a ow du eb dad nine: «Eḡḡ gbél, mijommu a im em, etḡ emeny sonu yeji onyam ab; bogḡ b'ow eḡḡ mij ewl mij ikḡ na ee? ¹²Mijommu na, ey lagḡ Jakob on ey, in obi l'eḡḡ mij a, in ec'ey lele in e mebob ab yeji eḡḡ mij na. Kow am tutr eke agb akm Jakob ee?» ¹³Jesu dad'r nine: «Eḡḡ feḡ eke b'ow eḡḡ mij na a, emeny mijamn b'ow ony'n; ¹⁴gbekow eḡḡ eke b'ow eḡḡ mij a eke m'ow m'on'ḡ a, mijamn k'ow onym'n legḡ kaka. Mij a eke m'ow m'on'ḡ a b'ow ewl el mij ewl mij ek'ow em sel ek'onym uwr b'ow jeyn ok okm.» ¹⁵Yow a dad'r nine: «Eḡḡ gbél, on'm mij ikḡ na yec'etḡ ke mijamn k'onym im m'owm aḡa m'awm mij ij.»

¹⁶Jesu dad'r nine: «Im eḡḡ acḡ ke éwl meny ow aḡa.» ¹⁷Yow a dad'r nine: «M'onym igḡ.» Jesu dad'r nine: «ḡ e low ij eke dad ek'onym igḡ a, ¹⁸aḡke ikḡ anym ony eḡḡ yen, etḡ legḡ na em ec'eḡḡ a ek'in ab ir a yeji elm ḡ ec'igḡ. Dad low nenyembri nyam.» ¹⁹Etḡ yow a dad'r nine: «Eḡḡ gbél, m'am uw any eke ḡ **kokoba** ow es. ²⁰Ey lagḡel Samari eyḡ igḡ Nyam nuḡ lafeny na af, etḡ ony Jwifel bi dadr eke yogḡ eke wel k'igḡ Nyam nuḡ a el Jerusalem.»[†] ²¹Jesu dad'r nine: «Yow, ub'm nawre: legḡ am ow etḡ yogḡ eke b'ow igḡḡ Es Nyam nuḡ a, ow k'ow elm lafeny na af, ow k'ow elm Jerusalem yeji. ²²Ony, Samari eyḡ, ony e Nyam eke b'igḡḡ nuḡ a, uwmn in any; ey Jwifel, ey ec'a eke si b'igḡ nuḡ a, s'uw'r any, aḡke Jwifel em es eb elu anḡ ow. ²³Legḡ am ow, etḡ legḡ a ow yej'ḡ, yogḡ, Nyam nuḡ igḡ esel tasi a b'ow igḡ Es nuḡ abḡ em, ese elel eke Jim elu'l okm ab af; tasi em a, Nyam nuḡ igḡ esel amua anake Es am ol es a.[†] ²⁴Nyam el abḡ, ow sosiem aḡḡ a eke k'igḡ'n nuḡ a, -l'it eke -li k'igḡ ow nuḡ abḡ em ese elel eke Jim elu'l okm ab af.» ²⁵Yow a dad'r nine: «M'uw any eke **Mesi** a b'ow ow. (Mesi a ow e nyandre el Krist.) Legḡ a eke li b'ow l'ow a, li b'ow l'otar ow a feḡ akr l'ok ey.» ²⁶Jesu dad'r nine: «Em eke m'am dad'ḡ odad a, em ana.»

²⁷Etḡ wanci ab af, Jesu eci jam esel a ewl ow, etḡ -n'eḡḡan ow eke ow am dad odad yow ab; eke -l'ekan ow a, ow e low iti el any.[†] Gbekow el em

[†] 4.10 *Nyam ec'ob ap a*: Jwif eci low yegm esel bi dad Bibl em eci krekre em e silel yen a ec'odad ese "Nyam ec'ob ap" af. [†] 4.10 Jesu eci mij ewl mij a ek'am ur nin a el nyandre em odad. Abḡ Lala a eke b'ow anḡ ese mij af, ke b'ow ony abḡ em eci mijamn oc es, ke b'ow ony eḡḡ Nyam em e sel ek'onym uwr a ec'odad Jesu am dad. Èkn Jan 7.38-39.

[†] 4.20 Lafeny a eke wel b'eḡḡ Garisim a, Samari eyḡ b'ub eke yogḡ anake el Nyam nuḡ igḡ usu a. Jwifel gbe b'ub ek'ow el Jerusalem. Low na is el ar el oḡr em. Tasi em a, lafeny Garisim el Israel eyḡ e Nyam nuḡ igḡ usu (Nuḡ Ob 12.7; 33.20; Ol Okn 11.29; 27.12), ton anake Nyam on Salomow abusu us Jerusalem eci Nyamel gbél a Siow eci lafeny af a (2 Ów e Wel Now 7.11-12). Samari eyḡ b'eḡḡ Mois eci silel a ce eci low eb ese Nyam odad af. Ow b'on -l'eḡḡmn Salomow e low eke kok a -l'ebmn. [†] 4.23 Èkn Malaki 1.11. [†] 4.27 Jam esel a low iti any aḡke Jwifel ec'eb ir em a, low yegm es itm eke ki dad odad yow ab legḡ kaka; etḡ emeny Samari eyḡ lele Jwifel ab ijarm.

ec'egj kaka otum ibram'n low esme: «Kɔ bla am ol ee? Kɔ bla etj am dad ów in ab ee?»

²⁸Yɔw a ew in e mijel a es yogj, etj l'ewl n'im baɲn a, n'am dad agj l'ese: ²⁹«Òwr ekan egj eke dad'm em e low feɲ eke mi kok a. Kɔ ow k'elm Mesi ab ee?» ³⁰Agj a ok ɔkm baɲn a etj aam yogj a eke Jesu anj a.

³¹Ke ow eci wanci ab af, jam esel a am ɲɔɲn Jesu ese: «Egɲ gbɛl, ij ob tɛl ɔ!» ³²Kɔ li dad wel nine: «M'ɔny ob ij eke uwmm any.» ³³Jam esel a am bibrmn in el ɔfr ese: «Kɔ egɲ ka k'is'r ob ij ee?» ³⁴Jesu dad el nine: «Eke mi kok egɲ a ek'erm'm a ec'erur, etj m'uwar juma a eke l'abul'm a, ke em ec'ob ij ab ana. ³⁵ɔny, b'ewal egb a, bi dadr esre: “Emeny ow anj awl yar gbuɲ ke egb ub e legɲ bébmn ab.” Gbɛkɔ em, m'am dad ɔny eke ki lær sɔgm a sɛnyn sɛnyn: egb a ebl, ow bebmn ub ab! ³⁶Egɲ ek'am ub egb a, kpeɲɲ b'ɛɲn in e labm sɔg a, etj li b'as egb a luku sel ek'ɔnym uwr eci; ow em a, egɲ ek'am ewl lele egɲ ek'am ub ab ab b'okr af kok sos em iɲn. ³⁷Eɛ, nyandre odad na ek'am dad ese: “Egɲ nyam b'ewl, ke egɲ ejeci nyam b'ub a,” el low nawre. ³⁸ɔgm nyam em eke kokmn juma a, m'erm ɔny imm ubr egb yogj; agj ejeci ikɲ anym kok juma yogj, etj ɔny eɲan gbɛɛ eke -l'ijr a e liy.»

³⁹Yɔw a dad Samari eyɲ a nine: «Egɲ na dad'm low feɲ eke mi kok a.» Ow em a, agj a ub nawre aɲke yɔw a dad el. ⁴⁰Ow sosiem, eke Samari eyɲ a im eɲn Jesu a, -ni ɲɔɲn ow ek'ow k'egɲ anj el ab; etj Jesu anj yogj sɛgɲ yony. ⁴¹Etj sica Jesu, in obi ec'odad eke n'am dad a sosiem, agj a ek'am ub'r nawre a am eny afɲn es; ⁴²etj -n'am dad yɔw a -l'ese: «Sica ow elm ɲ ec'odad a eke dad a sosiem ɛɛ s'ubm nawre ij, kɔ ey obi s'iri'r nɛnym, etj s'uw any eke l'el wus na ec'Es Eb Elu Es tasi.»

Jesu ewlm juma idr es ligbel nyam ec'iy

⁴³Eke sica Jesu kok sɛgɲ yony usu a, l'igb yogj n'im Galile. ⁴⁴Tasi em a, in obi l'ikɲ anym li dad nine: «Kokoba ɔb es ɔnym any in ec'eb tasi ab em.» ⁴⁵Gbɛkɔ sica eke n'im l'ey Galile wus af a, yogj ec'agj a eb'r sɛnyn sɛnyn, aɲke agj amua yeji im Jerusalem **Pak** ec'es gbɛgbl ab em etj -l'ɛkn ów a feɲ eke Jesu kok es gbɛgbl a e legɲ a. ⁴⁶Sica emeny l'ewl l'ow Galile Kana baɲn, yogj a eke l'oc mij li kokr mar a. Eb ebu a eci juma idr es ligbel a anj yogj. In ec'iy ek'anj Kapernayum a ol am ɔny. ⁴⁷Eke juma idr es a iri eke Jesu anj Jude ow Galile a, n'im n'ɛɲn ow etj n'am ɲɔɲn ow ek'ow k'ow Kapernayum ewlm jim ek'am uw a. ⁴⁸Jesu dad'r nine: «ɔny gbɛ sɛgɲ feɲ, eke ɛknmn meny ewr lele ów any iti owi ab a, k'ɔtum ubmn nawre.» ⁴⁹Juma idr es a dad'r nine: «Egɲ gbɛl, òw em ogɲ a gbuɲ ke em ec'iy a úw.» ⁵⁰Jesu dad'r nine: «Èwl im ɲ ogɲ a, kɔ ejimɲ sos ok es.» L'ub odad a eke Jesu dad'r a nawre etj n'im gbuɲɲ.

⁵¹Eke kpeɲɲ l'us ejagb n'aam a, in eci juma kok esel a ek'am us'r jam ow a ɔbr'r etj dad'r nine: «Ejimɲ sos ok es!» ⁵²Kpeɲɲ n'am ibrm wel

wanci ab af eke in ec'iy a sos ok es a, etj -li dad ow nine: «Efi ncebles eci wanci nyam em, legj na af anake lefr a oc'r es lís a.» ⁵³Odad a ok iy es a es sos em ek'ow el wanci ab af a ce eke Jesu dad'r eke ejimj sos ok es a, etj in lele in ec'akj ab ab a fej -n'onj omn Jesu em. ⁵⁴Sakp yony em e meny ewr eke Jesu kok, Jude eke n'ann n'im Galile ab ana.

Jesu ewlm sos es wew es nyam

5 ¹Eke ów amua ec a, Jwifel am kok Nyam nuj ign em ec'es gbegbl nyam Jerusalem, etj Jesu im yogj. ²Baɓn a e lakp a e lisany nyam eke wel b'esh Mécéb e lisany a, ow e saw a usu nyam anj eke wel kok ok mij em, ke ony lef eb usu yen, usu a Ebre em wel b'esh'n Betesda. ^{† 3}Yogj, ʒlu nɔnɔ gbél ese ány eflu, akr kpece esel, lele sos es wew esel ab leru es. [4] ^{† 5}ɔlu nyam ek'ann ɔl em akpo likj lele lew lele niwn ab anj yogj. ⁶Eke Jesu ekn ɔlu a eke egjm es wus yogj, ke l'iri eke ow'n anj ɔl em legj kpekpe etj a, l'ibrm ow nine: «Kɔ erur eke k'ewl ee?» ⁷Li dad ow nine: «Egj gbél, em ec'a mij a b'umu a, m'onym egj eke k'onj elu'm em. Eke mi b'ól eke mi k'im m'ey mij ab em a, egj ejeci b'ec afj'm es ey em.» ⁸Li dad ow nine: «Ígb, òc η eci ajraŋka a ke án es.» ⁹Kpekj ɔlu a ewl, l'oc in ec'ajraŋka a etj n'am an es.

Ke low na, **nenej** e legj ow am ey. ¹⁰Jwifel ec'es ewel a am ibrm egj a eke wel ewlm a ese: «Yefenyina nenej e legj, abusu erum'j es eke k'oc η ec'ajraŋka onym ab.» ^{† 11}Li dad wel nine: «Egj a eke ewlm im a dad'm eke mi k'oc em ec'ajraŋka a ke m'án es.» ¹²Etj -l'ibrm ow nine: «Bwo ec'egj dad'j eke k'oc η ec'ajraŋka a ke án es ee?» ¹³Kɔ egj a uw m egj a ek'ewlm'n ab any, anjke Jesu irm agj a ek'ann yogj ab em.

¹⁴Eke ow b'injn ebr a, Jesu ejn'n **Nyamel** gbél a e gbugj a etj dad'r nine: «Sica kin eke ewl. Kì kok sikpl ij bake ejn low eke agb akm na.» ¹⁵ɔlu a im etj dad Jwifel ec'es ewel a ek'ow el Jesu anake ewlm'n a.

Iy lele Es el nyam

¹⁶Ow sosisem Jwifel a at ejn Jesu, low na eke li kok **nenej** a eci. ¹⁷Gbekɔ Jesu dad el nine: «Segj fej em Es abu anj juma kok em' etj em yeji abu anj'm juma kok em.» ¹⁸Odad na sosisem, sica emeny Jwifel ec'es ewel a am at tasi eke k'ibi Jesu anjke ow elm nenej ec'ol a eke l'ob es a

^{† 5.2} *Betsada*: Jan eci silél esig oglog em a, *Betsata*. ^{† 5.4} Jan eci silél esig beb em a, wel ejn sodad na: [p5.3b -N'am eku eke mij a k'umu; p5.4 anjke wanci beb anj eke Es Kɔtɔkɔ ec'erm es a b'us es mij ab em umu mij a. ɔlu krekre a eke b'ey mij a ek'am umu ab em a, b'ewl in ec'ol ab em ek'ow el ɔl gbél yeji.] ^{† 5.10} Jwifel ec'ol a edjn nenej e juma kok. Eke batj oc ob onym ab, ke juma kok a. Ekn Matie 12.10 ec'akr otar a. ^{† 5.17} Nuɓ ɔb 2.2-3 am dad ese Nyam eb sel in e juma ab em nenej e legj. Jwifel a ubm yadj, gbekɔ el eci tutr em a, -li b'egj -l'eb eke nenej e legj yeji Nyam bi nyimn afr lel wus ab. Eke ow el eben, ke ow itm eke -li k'ob Jesu low.

ce, kɔ emeny n'am dad eke Nyam in el Es tasi. Na em a, n'am ocr in sosi ese Nyam af. ¹⁹Ow em a, Jesu ewl eb odad etɔ dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: Iy k'ɔtum kokm low kaka in obi em; yec'eke li b'ekn Es kok a, ow li bi kok. Tasi em a, low feɔ eke Es a bi kok a, low nyam coco a ce Iy a yeji bi kok, ²⁰anɔke Iy Es a b'erur Iy a etɔ li bi yeɔm ow in obi e low eke li bi kok a. Etɔ emeny li b'ow li yeɔm ow ow eke b'ow agb akm amua, etɔ ow b'ow iti ɔny any. ²¹Tasi em a, ese elel eke Iy Es a b'igbm agɔ ek'uw a ke b'ɔɔ el sel a, ebɛn nyam coco Iy a yeji b'ɔɔ eɔɔ eke li b'erur a sel. ²²Etɔ emeny eɔɔ feɔ e lís e jej ok owi a, Iy Es a éknm ow e low, kɔ n'ɔɔ Iy a jej ok owi ec'abusu a feɔ, ²³yec'etɔ ke agɔ a feɔ ɔny Iy a eci sos usr ese elel eke -li b'ɔny Iy Es a eci sos usr ab af. Eɔɔ yec'eke usrm Iy a sos a, usrm Iy Es a ek'erm'n a yeji sos.

²⁴Ee, low nawre m'am dad ɔny: eɔɔ kaka feɔ eke b'iri em e sodad a, ke b'ub eɔɔ a eke erm'm a nawre a, n'ɛɔn sel ek'ɔnym uwr ŋ. N'ɔnym jej ok ij, etɔ ow ɔɔ l'ubr luw em l'ey owr anɔ em. ²⁵Ee, low nawre m'am dad ɔny: leɔɔ am ow, etɔ leɔɔ a l'ow yej'ŋ; leɔɔ na em agɔ ek'uw a b'ow iri Nyam ec'Iy e lebl, etɔ agɔ a eke b'ow iri lebl a, b'ow anɔ owr. ²⁶Ese elel eke tasi em a Iy Es a el sel e nuɔ a, ebɛn nyam coco n'ɔɔ Iy a yeji abusu eke k'el sel e nuɔ. ²⁷Etɔ eke Iy a el eɔɔ ec'Iy a sosiem a, † n'ɔɔ ow jej ok owi ec'abusu. ²⁸Ow k'iti ɔny any. Leɔɔ am ow, etɔ ow em, agɔ a feɔ ek'uw wɛl ot es a b'ow iri in e lebl, ²⁹etɔ eɔɔ eɔɔ b'ow anɔ uwɔmu em ey ɔkm. Agɔ a eke kok ow amamn a b'ow igb ke éɔn sel, gbekɔ agɔ a eke kok ow eɔɔ a, b'ow igb jej ok eci. † ³⁰Em obi em, mi k'ɔtum mi kokm low kaka feɔ. Nyam e low eke bi dad'm ab af mi bi jej eɔɔ e low m'ok, etɔ em e jej ok a el nawre, anɔke m'ɔlm em e low eke m'am erur ab es, kɔ eɔɔ a eke erm'm a ec'a eke b'erur a, m'am ɔl es.»

Iy a ec'adaɔku

³¹«Eke em, m'am ij em e nuɔ af e daɔku, liy k'ow anm em e daɔku ij ab em. ³²Kɔ eɔɔ ejeci anake am ij em e nuɔ af e daɔku a, etɔ m'uw any eke daɔku ij na el nawre. ³³ɔny, erm'n agɔ Jan oɔɔ, † etɔ l'ij low nenyembri nyam e daɔku. ³⁴Em, m'ibram eke eɔɔ k'ij em e nuɔ af e daɔku, kɔ m'am dad ebɛn yec'etɔ ke Nyam sɔɔ ɔny. ³⁵Jan ew ese kenie eke wɛl igɔ k'am iri ayal usu af, etɔ eɔɔ ebr kokr sos em iɔn in ec'usuayl ab ab wanci tel eci ce. ³⁶Kɔ em e daɔku ij a eke m'ɔny a, agb akm Jan ec'a: ow amua eke m'am kok a, amua tasi eke em Es ɔɔ'm eke mi ki kok a, am ij em e nuɔ af e daɔku, etɔ am yeɔm eke em Es erm'm. ³⁷Etɔ em Es eke erm'm a yeji am ij em e nuɔ af e daɔku. Gbekɔ tasi leɔɔ kaka irimn in e lebl etɔ emeny leɔɔ kaka éknm in ec'elel eke n'anɔn a. ³⁸In eci sodad a írm ɔny em, anɔke úbmn eɔɔ a eke l'erm a nawre. ³⁹Bi wewar Nyam e Silɛl a mewl em

† 5.27 Èkn Daniel 7.13-14. † 5.29 Èkn Daniel 12.2. † 5.33 Èkn Jan 1.19.

eke k'uwɾ any, aŋke bi tutar eke k'eŋan sel ek'ɔnym uwr el em. Ke tasi em a, sodad amua anake am ij em e nuŋ af e danƙu a! ⁴⁰Etɛ eben yeji, ɛrurmn eke k'owɾ em oŋɛ eŋan sel tasi a ek'ɔnym uwr a.

⁴¹Em, m'ɔlm aŋɛ ec'es susm ab es. ⁴²Kɔ ɔny ec'a, m'uw ɔny any: m'uw any eke ɔnymn Nyam ec'erur. ⁴³M'ow em Es e nin em etɛ eŋɛmn ebmn'm. Gbɛkɔ ek'eŋɛ ejeci nyam ow in obi e nin em b'ow ebr ir! ⁴⁴B'erurir ɔny ɔfr em ec'es susmnin owi, etɛ ɔlmn Nyam ɔny coco oŋɛ ec'es susm owi ab es; ke ayaf ɔtur eke k'ubr'm nawɾe ab ee? ⁴⁵Em Es ec'any af a, ki tutar eke m'ow m'ok ɔny ɔw af; kɔ Mois anake b'ow ok ɔny ɔw af a, in em eke ocr ɔny ec'ɔmn a elul a. ⁴⁶Tasi em a, eke ubr Mois nawɾe ke em yeji b'ow ubr'm nawɾe, aŋke em e lís e low anake Mois nɔn a.† ⁴⁷Kɔ eke sica yec'a eke Mois nɔn em e lís a ubmn nawɾe, ke ayaf ɔtur eke k'ubr em e sodad a nawɾe ee?»

Jesu iyr aŋɛ ek'afɛ fandi yen es lok

Mattie 14.13-21; Mark 6.30-44; Luk 9.10-17

6 ¹Eke low na ɛc a, Jesu imn Galile ogog a e mij lekpl a eke wɛl b'esɛɛ Tiberiad yej'a e jam. ²Aŋɛ nɔnɔ am us'r jam aŋke -n'am ɛkn meny ɛwr eke n'am kok ɔlu a ec'ewlm em. ³Ow ɔɛ Jesu uyu ligigl nyam af etɛ sig es yogɛ **jam** esel ab ab. ⁴**Pak** ek'el Jwifel ec'es gbɛgbl a e lɛŋɛ titm. ⁵Eke Jesu b'igbl any oŋɛ a, l'ɛkn aŋɛ nɔnɔ ek'am ow in oŋɛ, etɛ l'ibrm Filip nine: «Bogɛ s'ɔtu eke si k'ɔl futufutu s'ɔɛ aŋɛ a fɛɛ ij ee?» ⁶Tasi em a, low a eke Jesu am ow kok a, in obi l'uw any, kɔ l'ibrm Filip low na eke li k'ebm ow a sosiem. ⁷Filip dad'r nine: «Eke ow el os ekɛ lew yeji,† si k'ɔtum s'eŋnm futufutu ek'eŋɛ eŋɛ k'eŋɛ likpr liy nyam bɔbɔ yeji.» ⁸Andre, Simɔ Pier lisijim ek'el in e jam esel ab em ec'eŋɛ nyam a dad'r nine: ⁹«Aŋa, iyli nyam ɔnym futufutu yen lele ɔcn yony ab. Gbɛkɔ na yeji ow elm low kaka aŋɛ bubute na ec'any af.» ¹⁰Etɛ Jesu dad nine: «Ɔɛɛ aŋɛ a fɛɛ ok es.» (Ke usu a, suw owɾ anɛ nɔnɔ.) Sica el fɛɛ -l'ok es; -l'ɔtu eke -li k'ij eŋɛ fandi yen. ¹¹Jesu ot futufutu a, l'ɛlu Nyam bia, etɛ n'ɔɛ wɛl ɛɛ ɔɛ aŋɛ a ek'ok es yogɛ a. Li kok eben ɔcn ab ab yeji, n'ɔɛ wɛl ow a fɛɛ eke -n'am ibrm a. ¹²Eke sica aŋɛ a fɛɛ ij ob lok iy a, Jesu dad in e jam esel a nine: «Kɔkɛɛ ekpr a eke wawal es a yec'etɛ ke kaka k'fram.» ¹³-Li kɔkɛ futufutu yen a eke -l'ijr a ec'ekpr eke wawal es a, etɛ ow iy mulu egbel lew yony.† ¹⁴Eke aŋɛ a ɛkn meny ɛwr na eke Jesu kok a, -li dad nine: «Eŋɛ na, **Kokoba** ɔb es tasi a eke k'ow wus af aŋa ab ana.»† ¹⁵Jesu uw any ek'aŋɛ a b'ow ɔny'n lɛc em ɛw'r ɛb ebu. Ow sosiem emeny l'ɛwl meny n'im ligigl ab af in ɔny.

† 5.46 Ɔkn Ol Ɔkn 18.15. † 6.7 Os ekɛ lew: Os na ij juma kok es nyam eci seŋɛ ekɛ lew e labm ɔɛɛ. † 6.13 Bɛbmn 2 Ɔb Ebu 4.42-44. † 6.14 Jwifel a am eku Kokoba ɔb es a eke wɛl ɛwar Ol Ɔkn e lel ab em (Ol Ɔkn 18.15) ke b'ow el Mesi a. Beb eci low yegm em a, -li bi dad eke Mesi a in b'ow in ɔɛ futufutu in anɛ afr in ok wus ɛsɛ Mois ec'a eke in kok ab af.

Jesu am an es mij lekpl ab af
Matie 14.22-33; Mark 6.45-52

¹⁶Eke legɲ ew es a, Jesu e **jam** esel a us nuɲ es mij neny a, ¹⁷ɛtɲ ok mijetɲ nyam em am ubr mij lekpl a imm Kapernayum eci. Legɲ yeji am ukm ab, ɛtɲ Jesu yeji k'iim k'ɛɲnm el. ¹⁸Lef am elu lɛc em ɛtɲ mra am elu mij lekpl ab af. ¹⁹-L'ɔr mij ba ow k'ij kilo yen oglog nɔɔɔn ɛtɲ kpekɲ -l'ɛkn Jesu ek'am an es mij ab af ow titm mijetɲ a, ɛtɲ ɛɲɲ am ɔny el. ²⁰Gbeko Jesu dad el nine: «Erɲn k'ɔny ɔny, kɔ em!» ²¹Jam esel a erur eke k'ɔny elu'l mijetɲ ab em, ɛtɲ kpekɲ mijetɲ a itr es yogɲ a eke -n'aam a e nanu a.[†]

Agɲ am ɔl Jesu

²²Eke legɲ eny akr af a, agɲ a ek'anɲ mij lekpl a e **jam** a, ɛkn ek'ow el mijetɲ nyam ce anake anɲ yogɲ ncebles em a; -l'uw any eke jam esel a im el ɔny, eke Jesu ɛym el e mijetɲ ab em. ²³Gbeko simijetɲ ɛjeci ek'anɲ Tiberiad am ow a, ow itr es usu a eke Es Kɔtɔkɔ oc futufutu elu Nyam bia ke -l'ijr a. ²⁴Eke agɲ a ɛkn eke Jesu lele in e jam esel ab ab anm yogɲ a, -l'ok simijetɲ ab em -n'im Kapernayum -n'am ɔl Jesu.

Jesu el futufutu eke b'ɔɲ ɛɲ sel

²⁵ɛtɲ eke -n'ɛɲan Jesu mij lekpl a e jam a, -n'am ibrm ow -l'ɛse: «Low yegm agɲ es, kɔ bogɲ eci wanci af ɛtɲ ow aɲa ee?» ²⁶Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ɔny: am ɔɔl'm ek'ijr futufutu molok iy ɔny a sosiem, kɔ ow elm em e meny ewr a e nyandre a eke irir a eci. ²⁷Ki kokr ob eke b'ugɲ es a e juma, kɔ kòkr yec'a eke b'ibn ke el sel ek'ɔnym uwr a e juma. ɛɲ ec'Iy b'ow ɔɲ ɔny ob ij ikɲ na, anke tasi em a, Es Nyam in obi oc in ec'abusu a e meny ewr a ew'r af.» ²⁸ɛtɲ sica -n'am ibrm ow -l'ɛse: «Kɔ juma a eke Nyam am erur a, ayaf si ki kokr ab ee?» ²⁹Jesu dad el nine: «Juma a eke Nyam am ibrm ɔny a el: ke ɔnyɲ ɔmm ɛɲ a eke l'erm ab em.»[†] ³⁰-Li dad ow nine: «Bogɲ eci meny ewr ɔtu eke ki kok yegm ey ke ow af, s'úb'ɲ nawre ee? Iɲ eci juma ek'am kok a el bogɲ ec'ee? ³¹Loj yogɲ, ey lagɲel ij futufutu ɛsɛ el el eke wel nɔn Nyam Lɛl em ab af: *n'ɔɲ wel futufutu ek'anɲ afr ow a -l'ij.*»[†] ³²ɛtɲ Jesu dad el nine: «Low nawre, m'am dad ɔny: **afr** eci futufutu a, ow elm Mois ɔɔm ɔny, kɔ em Es anake ɔɲ ɔny afr eci futufutu tasi a. ³³Tasi em a, Nyam eci futufutu a eke b'ɔɲ ɛɲ a, el ɛɲ a eke b'anɲ afr ow, ke b'ɔɲ wus na nimum ec'agɲ a fɛɲ sel a.» ³⁴ɛtɲ -li dad ow nine: «ɛɲ gbɛl, sɛɲ fɛɲ ɔɲ ey futufutu ikɲ na.» ³⁵Jesu dad el nine: «M'el sel e futufutu.[†] ɛɲ yec'eke b'ow ow em ogɲ a,

[†] 6.21 Selu 107.23-32. [†] 6.29 Bèbmn Rom 3.28. [†] 6.31 ɔkm Ok 16.4,15; Selu 78.24.

[†] 6.35 Futufutu el Jwifel ec'ob ij tasi ɛsɛ ɔjukru ec'a eke egb el el eci ob ij tasi ab af.

lægñ kaka namn k'ow ònym'n, etñ egñ yec'eke b'ow òny òmn em em a, lægñ kaka mijamn k'ow ònym'n. ³⁶ Gbèkò m'ikñ anym mi dad òny: ekan'm etñ ubmn nawrè. ³⁷ Egñ liy nyam nyam fèñ eke em Ès b'ow òy'm a, b'ow ow em ogñ, etñ lægñ kaka mi k'ow m'ogñm egñ eke b'ow ow em ogñ a, ³⁸ aṅke m'aññ afr m'ow wus af aṅa, ow elm em ec'erur kok eci, kò egñ ek'erm'm a ec'erur mi ki kok. ³⁹ Ètñ kin egñ a ek'erm'm a e low ek'am erur: ke mi k'irmnm agñ a fèñ a eke l'abul'm a e nyam, kò ke lægñ es abal el em a, m'igbm el luw em. ⁴⁰ Èè, tasi em a, kin low ek'em Ès am erur: ke agñ a fèñ ek'ekn Iy a ke òny òmn in em a, èññ sel ek'ònym uwr, ke lægñ es abal el em a, m'igbm el luw em.»

⁴¹ Jwifèl a am eny abr ok Jesu af aṅke li dad ninè: «M'el futufutu ek'aññ afr us es.» ⁴² Ow sosièm -n'am dad -l'èse: «Kò ow elm Josèf jim Jesu ee? Ès lele lis ab a, s'uw el any senyn senyn. Ke sica ayaf l'òtu eke li ki dad l'èse: "M'aññ afr m'us es" ee?» ⁴³ Jesu dad el ninè: «K'ènyñ abr òny òfr em ò! ⁴⁴ Egñ kaka k'òtum owm em ogñ eke em Ès ek'erm'm a nyimnm'n; ke sica em, lægñ es abal el em a, m'igbm'n luw em. ⁴⁵ **Kokoba** òb èsel e silel ab em e nyam em wel kòn: *Nyam b'ow yegm el fèñ low any uw.*† Egñ fèñ ek'iri em Ès ec'odad ke egñ in e low yegm a e low eb a, ke em ogñ n'am ow a. ⁴⁶ Ow elm ke egñ èkn em Ès nyamn em; egñ a cè eke Nyam erm a cè èkn Ès. ⁴⁷ Low nawrè m'am dad òny: egñ ek'òny òmn em em a, òny sel ek'ònym uwr. ⁴⁸ Èm anake m'el futufutu a eke b'òñ egñ sel a.

⁴⁹ Ke loj yogñ òny lagñel ij futufutu cè etñ -l'uw. ⁵⁰ Gbèkò futufutu a ek'aññ afr us es a, el futufutu ek'egñ b'ij ke úwm. ⁵¹ Èm, m'el owr aññ eci futufutu ek'aññ afr us es. Egñ yec'eke b'ow ij futufutu ikñ na a, b'ow èññ sel sègñ fèñ. Futufutu a eke m'am òñ òny a, ke em eci sos megl ana; m'am oc m'òñ òny yec'ètñ ke wus nimum èññ sel.»

⁵² Ow sosièm, Jwifèl a el òfr em am atar ów es lebl tuòtuò em dad èse: «Kò ayaf egñ na k'òññ èy in eci sos megl a s'ij ee?» ⁵³ Jesu dad el ninè: «Low nawrè m'am dad òny: eke ijmn egñ ec'Iy eci sos megl, etñ egñmn in eci mebl a, sel èññ k'ow anm òny em. ⁵⁴ Egñ yec'eke b'ow ij em eci sos megl ke b'ow egñ em eci mebl a òny sel ek'ònym uwr, etñ lægñ es abal el em, m'ow m'igbm'n luw em; ⁵⁵ aṅke em eci sos megl a el ob ij tasi, etñ em eci mebl a el mar tasi eke wel b'ègñ. ⁵⁶ Egñ yec'eke b'ij em eci sos megl a, ke b'ègñ em eci mebl a okr af em ab, etñ em yeji in yòny s'okr af. ⁵⁷ Èm Ès ek'erm'm a aññ owr etñ in em, em yeji m'aññ owr; eben nyam coco, egñ yec'eke b'ow oc'm gbabbal in sosi a, b'ow aññ owr em em. ⁵⁸ Futufutu a ek'aññ afr us es a, in ec'eelè eke n'aññ ana. N'anm èse yec'a ek'òny lagñel ikñ anym ij ke uw ab af. Gbèkò egñ eke b'ow ij futufutu na a, b'ow aññ owr sègñ fèñ.» ⁵⁹ Ke Kapernayum eci **Nyam** nuñ igñ usu a eke n'aññ n'am yegm agñ low a anake n'am dad sodad amua a.

† 6.45 Esayi 54.13.

Jam esel beb igñ Jesu elu es

⁶⁰Eke -l'irir Jesu ec'odad a bake ow uwr a, **jam** esel ab em ec'agñ ñññ am dad ese: «Sica aña ow am ew low agbr em! Bwo ec'egñ ñtu eke k'egñ odad tuññ na e low eb ee?» ⁶¹Jesu uw any eke jam esel a am cacak'r odad na af. Na sosiem anake n'am dad wel l'ese: «Kò low na gbre ow am ijr ñny ee? ⁶²Kò sica legñ eke b'ow ekan egñ ec'Iy uyu im yogñ a eke l'ikñ anym n'anñ l'ow a, ke ayaf ow b'ow kokr ñny ab ee? ⁶³Nyam ec'Abñ a anake b'ññ egñ sel a; sos megl ñny ñnym low kaka ec'abusu. Sodad a eke mi dad ñny a el abñ lele sel ab.† ⁶⁴Gbekò ñny em ec'agñ nyam nyam ubm nawre.» (Ke tasi em a, nuñ ñb em etñ, Jesu uw agñ a ek'ubm nawre ab any, etñ l'uw egñ a eke b'ow ñl ij'r ab any.) ⁶⁵L'igñ af li dad ninè: «Na sosiem anake mi dad ñny, eke egñ kaka k'otum owm em ogñ eke Nyam ñm'n ow ec'abusu.»

⁶⁶Ow eci wanci ab af, jam esel ñññ ocr sos es etñ egñm usm'n jam ij. ⁶⁷Jesu am dad jam esel lew yony a ese: «Ñny yeji erurir eke k'imn ee?» ⁶⁸Simò Pier dad'r ninè: «Egñ gbèl, kò bwo ec'egñ ogñ si k'im ee? Ì ñny sodad eke b'ññ egñ sel ek'onym uwr a. ⁶⁹S'uw any etñ s'ub nawre: ñ el Egñ Lala eke Nyam erm ow.» ⁷⁰Jesu dad el ninè: «Kò ow elm ñny lew yony mum mi s'usum m'otm ñny ee? Gbekò ñny em ec'egñ nyam el **agn!**» ⁷¹Ke Judas, Simò Iskarìot iy a ec'iy ec'odad Jesu am dad, anke Judas, eke l'el jam esel lew yony ab em ec'egñ yeji, li b'ow l'ol Jesu l'ij.

Jesu lisijimel úbm Jesu nawre

7 ¹Ów amua e jam a, Jesu am ec elul Galile em; l'erurm eke li k'im Jude anke Jwifel ec'es ew esel a am ñl eke k'ññ wel ibi'r. ²Jwifel eci Mef ec'es gbegbl e legñ ow titm,† ³etñ Jesu lisijimel am dad'r ese: «Ìgb im Jude yec'etñ ke ñ e **jam** esel a yeji ékn ów a eke am kok a. ⁴Egñ ek'am erur eke k'il nin a, stum kokm low es lol em. Ese ekel eke am kok ów amua ab af a, èlu sos ñkm yec'etñ ke agñ ékn'ñ.» ⁵Tasi em a, lisijimel b'ññ yeji ñnym ñm in em. ⁶Jesu dad el ninè: «Em ec'es gbegbl em a eke mi k'im a e legñ tasi ki bebmm ab. Ñny ec'a, segñ a feñ akpl. ⁷Ñny, wus ec'agñ k'otum ñnym ñny e sifn; gbekò em, -n'ony em e sifn anke mi bi dad el eci ów enuñ a eke -li bi kok a ec'odad.† ⁸Ñny, ìmn es gbegbl ab em. Em mi k'owm ye† anke em ec'a, ow ki bebmm ab.» ⁹Eke li dad odad na bake ow uwr a, in gbe n'anñ Galile.

† **6.63** Bèbmñ Jan 5.24 ab ab. † **7.2** Es gbegbl na em, wel b'elu Nyam bia egb eke wel ub a eci lele Nyam ec'erm mamn a ek'onym Israel eke -n'anñ loj a (Ob Ap 23.33-43; Ol Òkn 16.13-15; Zakari 14.16-19). Low na ec'òkn em a, segñ l'bnj eke es gbegbl a b'ow ij a, agñ b'anñ mef ew ese ekel eke el esel kok loj ab af. † **7.7** Bèbmñ Jan 15.19. † **7.8** *Mi k'owm ye:* Jan eci silel esig oglog em a *mi k'ow m'owm*.

Jesu im Mef ec'es gbegbl ab em

¹⁰Eke lisijimel a im es gbegbl ab em a, Jesu yeji im, gbeko l'elum sos ɔkm ek'agɔ k'ekn'n: ow ew es lol em. ¹¹Jwifel ec'es ew esel a am ɔ'l es gbegbl ab em etɔ am ibrm agɔ ese: «Kɔ bogɔ n'anɔ ee?» ¹²Bieku ab em, wel am sesl ów nɔnɔ in e nuɔ af. Beb am dad ese: «L'el nimamn kok es.» Etɔ likpr am dad ese: «Njaɔ, li b'irmn agɔ.» ¹³Gbeko eɔɔ kaka élum sos ɔkm dadm in ec'odad aɔke el feɔ -n'am uru Jwifel ec'es ew esel a.

¹⁴Es gbegbl a ok araɔn, etɔ ca Jesu ow ey **Nyamel** gbél a e gbugɔ a etɔ am yeɔm agɔ low. ¹⁵Jwifel a low iti any etɔ am dad ese: «Eɔɔ na eke wewrm low yej'a, ayaf li b'ɔtu l'uw ów amua any ee?»[†] ¹⁶Jesu dad el nine: «Low a eke mi bi yeɔm agɔ a ánm em em owm, kɔ Nyam ek'erm'm a oɔɔ ow b'anɔ ow. ¹⁷Eke eɔɔ am erur eke ki kok Nyam ec'erur a, li b'ow l'uw any eke em e low yeɔm a b'anɔ Nyam em ow, oglog em obi em. ¹⁸Eɔɔ eke bi dad in obi e nin em ec'odad a, b'ól in obi ec'any gbél es. Gbeko eɔɔ eke am kok juma ɔl eɔɔ a ek'erm'n a ec'any gbél es a am dad low nenyembri nyam; yadɔ owi kaka anm in em. ¹⁹Kɔ bla etɔ am ɔɔl eke k'ibir'm ee? Moïse ɔɔm ɔny ol a ee? Gbeko ɔny em ec'eɔɔ kaka ánm es ol ab af.» ²⁰Agɔ a dad'r nine: «**Abɔ** nɔɔn anɔɔn em tasi, kɔ bwo am ɔl eke k'ibi'n ee?» ²¹Jesu dad el nine: «Meny ewr nyam ce mi kok, etɔ kin eke ɔny feɔ low a am iti ɔny any!»[†] ²²Moïse ɔɔn abusu eke wel k'**ubr** agɔ likr es, etɔ eɔɔn ow e kok e low ebr **neneɔɔ** e leɔɔ yeji. (Ke tasi em a, low na anm Moïse em owm, kɔ lagɔel krekré ab em ow anɔ ow.)[†] ²³Eke wel b'ubr eɔɔ likr es neneɔɔ e leɔɔ etɔ ow ɔnym Moïse ec'ol a ocm es, ke sica bla sosiem etɔ am ebal erm okr'm af, eɔɔ nimum eke m'ewlm neneɔɔ e leɔɔ ab ee?»[†] ²⁴Éwr ɔny e sos af e jej ok ab es, kɔ jèjr okr low nenyembri nyam em.»

Kɔ Jesu Mesi ee?

²⁵Agɔ a ek'ir Jerusalem a eci beb am dad ese: «Kɔ ow elm eɔɔ a eke wel am ɔl eke k'ibi ab ana ee?» ²⁶Ékan, n'am dad odad dedeku ec'any af etɔ wel ɔbm kpu yeji ɔɔm'n! Kɔ ey ec'es ewél a k'uw any eɔɔ eb tasi eke

[†] **7.15** Jwifel ec'a, low yeɔm es b'eyn in ec'abusu low yeɔm agɔ es a eke yeɔm'n low a oɔɔ; eɔɔ eke leɔɔ kaka wel yeɔam low a, ɔnym abusu eke ki yeɔm agɔ eɔɔ low. [†] **7.21** Jan 5.1-8. [†] **7.22** Jesu am yeɔm el eke neneɔɔ e leɔɔ a, el yeji -li bi kok ewlm owi. Ol a ibrm eke iy eke wel ew ow ij segɔ niwn a, wel úbr'r likr es. Etɔ emeny ol a ibrm eke neneɔɔ e leɔɔ a, wel ki kokm juma. Eke likr es ubr eci segɔ niwn a ey neneɔɔ e leɔɔ af a, wel k'ɔtum eluam sol a yony mum ij! Bla lowi wel ɔtu eke ki kok ee? Jwifel oɔɔ a, ol yec'eke wel b'ikɔn anym ew a b'ɔny any. Eke likr es ubr owi ɔb nuɔ Abraham em etɔ a (Nuɔ ɔb 17.10-13), n'ɔny any l'akm Moïse ec'ol a ek'am edɔn neneɔɔ e juma kok a (ɔkm Ok 20.8-10). Ow ite ke wel úbr etuey eke wel ew ow kok segɔ niwn a likr es (Ob Ap 12.3), eke ow ey neneɔɔ ɔɔɔ yeji. [†] **7.23** Jwifel oɔɔ a, eke iy ubr likr es, ke ow el ewlm mum; Nyam ec'any af l'uw es inym ñ.

l'el Mesi ab ee? ²⁷Gbɛkɔ lɛɣɔ a eke **Mesi** a b'ow ow a, ɛɣɔ kaka k'ow uwm yogɔ eke li b'ow n'anɣ l'ow ab any,[†] kɔ ɛɣɔ na ec'a, s'uw yogɔ eke n'anɣ l'ow ab any.» ²⁸Jesu ek'anɣ **Nyamel** gbɛl a e gbugɔ a am yɛgm aɣɔ low a, igbl lebl ogɔ dad nine: «Uwr ɛɣɔ a tasi eke m'el ab any, ɛtɔ uwr yogɔ eke m'anɣ m'ow ab any ee? Ow elm ɛm obi ɛm m'owm, kɔ ɛɣɔ a ek'erm'm a el nɛnyembri nyam ɛs, kɔ uwmn in any. ²⁹ɛm, m'uw'r any aɣke in ogɔ m'anɣ m'ow ɛtɔ in l'erm'm yeji.» ³⁰Ow sɔsiɛm, -n'am ɔl eke -li k'ony Jesu, kɔ ɛɣɔ ɔtum ɔnym'n, aɣke in e wanci a ki bɛbmnm ab. ³¹Gbɛkɔ dedeku ab ɛm, aɣɔ ɔɔɔ ub'r nawre ɛtɔ am dad ɛsɛ: «Lɛɣɔ a eke Mesi a b'ow ow a, kɔ li b'ow li kok mɛny ewr l'akm ɛɣɔ na ec'ab ee?»

Wel erm usu ɔsu ɛsɛl ow Jesu ec'ony ɛm

³²**Farisiel** a iri Jesu e lís ec'ow eke bieku ab ɛm wel am dad ow ɛsɛl ɛm. Ow sɔsiɛm, **egb** waw ɛsɛl ɛgbɛl a lele Farisiel ab ab ɛrm usu ɔsu ɛsɛl eke k'im ɔny'n. ³³Jesu dad nine: «ɛmɛny m'anɣ ɔny ab lɛɣɔ tɛl eci gbuɣ ke m'ɛwl m'im ɛɣɔ a ek'erm'm a ogɔ. ³⁴B'ow ɔɔl'm ɛtɔ k'ow ɛɣnmn'm, aɣke k'ow ɔtum iimn yogɔ a eke m'ow m'anɣ a.» ³⁵Jwifɛl a am ibrmn ɛl sɔsi ɛsɛ: «Kɔ bogɔ li b'ow n'im ɛtɔ si k'ow s'ɔtum s'ɛɣnm'n ee? Kɔ tutr n'ony eke li k'im Jwifɛl a eke mɔmun ɛs aɣɔ a ek'elm Jwifɛl a ogɔ ee? L'erur eke li k'im li yɛgm aɣɔ ek'elm Jwifɛl a low ee? ³⁶Sodad amua eke li dad: “B'ow ɔɔl'm ɛtɔ k'ow ɛɣnmn'm, k'ow ɔtum iimn yogɔ a eke m'ow m'anɣ a” e nyandre el bogɔ ec'ee?»

Mij ewl mij

³⁷Es gbɛgbɛl a e lɛɣɔ es abal el a, el es gbɛgbɛl a eci lɛɣɔ ligbɛl. Ow e lɛɣɔ a, Jesu igb inym ɛs ɛtɔ igbl lebl ogɔ dad nine: «Eke ɛɣɔ mij amn am ɔny, l'ow ɛm ogɔ ke l'ɛɣɔ mij.[†] ³⁸ɛɣɔ eke b'ow ub'm nawre a, mij ewl mij b'ow ewl'l ɛrm ɛm ok ɔkm ɛsɛ elɛl eke Nyam Lɛl dad ab af.» ³⁹Jesu am dad ɛbɛn yɛgm Abɔ Lala a eke aɣɔ a ek'ony ɔmn in ɛm a k'ɛɣɔ a ec'odad. Tasi ɛm a, lɛɣɔ ab ɛm, wel k'ɛɣnm Abɔ Lala aɣke Jesu k'ɛym anygbɛl ɛm.

Dedeku a ubr ɛm Jesu sɔsiɛm

⁴⁰Sica eke dedeku ab ɛm ec'aɣɔ iri sodad amua a, nyam nyam am dad ɛsɛ: «ɛɣɔ na **Kokoba** ɔb ɛs a tasi ana!» ⁴¹Bɛb am dad ɛsɛ: «**Mesi** ab ana!» ɛtɔ likpr am dad ɛsɛ: «Kɔ Mesi a gbɛ ɔtu eke k'anɣ Galile ow ee? ⁴²Kɔ

---

† **7.27** Jwifɛl bɛb bi tutr eke Mesi a b'ow ɛy ɔkm kpru ɛm eke ɛɣɔ k'ow ɔtum uwm yogɔ eke li b'ow n'anɣ l'ow ab any. † **7.37** Mɛf ec'ɛs gbɛgbɛl e lɛɣɔ a, ow ɛgbɛl anɣ eke wel bi kok mij ab. Ow ɔny nyandre nyahan: krekre ɛm a, ow b'ɔkn loj ɛm eci mij eke Nyam ɔɣ ɛl (ɔkm Ok 17.1-7; Awl 20.8-13); yony ɛm a, ow b'ibrm Nyam eke k'an (Zakari 14.16-17); ɛtɔ nyahan ɛm a, ow b'ɔkn Abɔ Lala eke k'ow Mesi a e lɛɣɔ a (Zakari 13.1; Esayi 44.3). Eke aɣɔ a fɛɣ am ɛkn mij ec'ob mamm ek'el a, Jesu am dad eke in el mij ewl mij tasi, ɛtɔ in anɣ kokoba ɔb ɛsɛl ec'ɛwar owi a fɛɣ ɛm.

Nyam Lel dadm eke Mesi a b'ow el David e bosu em ec'egnj eke b'ow anj Bethlehem, David e banj a ow ee?»⁴³ Jesu sosti em dedeku a ubr em. ⁴⁴ Agj nyam nyam erur eke wel k'onyn, gbeko egj kaka ewm'n abu af.

Jwifel eci nawre ubm

⁴⁵ Usu osu esel a ewl meny im **egb** waw esel egbel a lele **Farisiel** ab ab ogj, etj wel am ibrm el ese: «Kɔ bla sosti em etj ocmn Jesu ab owmn ee?»
⁴⁶ Usu osu esel a dad nine: «Lɛgɛj kaka egj dadm odad ese in ec'ab af!»
⁴⁷ Farisiel a am ibrm el ese: «Ony yeji, yebr l'ejy ony ee? ⁴⁸ Kɔ es ew esel ab em ec'egnj nyam oglog Farisiel em ec'egnj nyam ub'r nawre ee? ⁴⁹ Dedeku a ek'ub'r nawre a uwm ol ab any, -l'el agj eke wel ofn!»[†] ⁵⁰ Nikodem eke lɛgɛj ek'ec ab em im ekn Jesu a, el Farisiel ab em ec'egnj ek'anj low ab em. N'am dad wel l'ese: ⁵¹ «Kɔ ey ec'ol a b'ob egj low eke wel irim'n nenym oglog wel uwm low a eke li kok ab any ee?» ⁵² -Li dad ow nine: «Ŋ yeji, ko Galile iy el ee? Àpl Nyam e Silɛl ab em b'ow ekn eke lɛgɛj kaka **kokoba** ob es án m Galile owm.»[†] [⁵³ Etj egj egj eb ejagb im gbugj.][†]

Facyow a e low

8 ¹ [Kɔ Jesu gbe im **Olivie** lafeny af. ² Eke lɛgɛj eny akr af a, ibribr fafa em a, l'ewl meny l'ow **Nyamel** gbel a e gbugj a etj agj a fej ow ejn'n. Li sig es etj n'am yegm wel low. ³ Ol e **low** yegm esel lele **Farisiel** ab oc yow nyam eke wel okr es **nfaci** okr em a is'r. -N'onyn -n'inymn ow es dedeku a fej ec'any af ⁴ etj -li dad Jesu nine: «Low yegm agj es, wel okr yow na es nfaci okr em. ⁵ Mois dad ey **ol** ab em eke cyow nene a, wel k'or el mebn em ibi el.»[†] Kɔ nj b'ese ayaf ee?» ⁶ -N'am dad eben -l'uk ow meb yec'etj ke -l'otu -l'ok ow ow af. Gbeko Jesu is any es etj am non wus abuli em. ⁷ Eke -n'am at -l'ibrm ow l'ow a, Jesu igbl sos ogj etj dad el nine: «Ke ony em ec'egnj nyam eke lɛgɛj kaka kokm sikpl a, íkn anym owl lebn krekre.» ⁸ Emeny l'ewl l'is any es etj n'am non wus. ⁹ Eke -l'irir ow amua a, -n'im nyam nyam, ow ob nuj agj egbel ab em tonj batj Jesu anj in sony, yow a eke inym'n es any af ab ab. ¹⁰ Jesu ewl igbl sos ogj etj dad'r nine: «Sica yow, bogj agj a im ee? Kɔ egj kaka dadm nj ec'ibi e low ee?» ¹¹ Li dad nine: «Low yegm agj es, egj kaka dadm em ec'ibi e low.» Jesu dad'r nine: «Em yeji mi dadm nj ec'ibi owi. Otu eke k'im, gbeko jam ki kok sikpl ij.»[†]

[†] **7.49** Farisiel b'ifn dedeku a anje -li wewrmn ol. -Li bi tutr eke egj ek'uwm ol e low any a k'otum kokm low kaka fej, etj we'n k'otum in ejnm Nyam ec'owrɔ. -Li b'esj wel sikpl esel.
[†] **7.52** Tasi em a, kokoba ob esel ese Jonas af, ese Nahum af el Galile ec'agj. Jwifel ec'es ewel a am dad eben anje -li b'ifn Galile ec'agj a. [†] **7.53** Jan eci silel esig tasi ab em a, wel ejnm Jan 7.53-8.11a. [†] **8.5** Ob Ap 20.10; Ol Okn 22.22-24. Ol em a, ow it eke wel k'ibi yow a lele ign ab ab. [†] **8.11** Jan eci silel esig tasi ab em a, wel ejnm Jan 7.53-8.11a.

Jesu eci danƙu ij a el nawre

12 Emeny Jesu am dad dedeku a ese: «M'el wus nimum ec'usuayl.† Eƙƙ eke b'ow us'm jam a, b'ow eƙƙ owr anƙ eci usuayl eƙƙ legƙ kaka li k'ow n'anm es ncebn em.» 13 Farisiel a dad'r nine: «I, am ij ƙ obi e danƙu; ƙ e danƙu ij na onym any.» 14 Jesu dad el nine: «Eke m'am ij em obi e danƙu yeji, em e danƙu ij a el nawre, anƙe m'uw yogƙ eke m'anƙ m'ow ab any eƙƙ m'uw yogƙ eke m'aam ab any; kƙ ony, uwmn yogƙ eke m'anƙ m'ow ab any, eƙƙ yogƙ eke m'aam a yeji uwmn any. 15 Ony, bi jejr okr agƙ em eci; em, mi jéjm eƙƙ e low m'okm eben. 16 Eƙƙ eke batƙ mi jej low m'ok, ke em e jej ok a b'el nenƙ nyam em eci, anƙe mi jéjm m'okm em sony, kƙ em Es eke erm'm a b'anƙ em ab. 17 Ony ec'ol ab em wel non: ek'agƙ yony nenƙ okr af danƙu ij nyam em, ke danƙu ij ek'el nawre ana.† 18 M'am ij em obi e danƙu eƙƙ em Es ek'erm'm a yeji am ij em e danƙu.» 19-N'am ibrm ow -l'ese: «Kƙ bogƙ asƙ a ee?» Jesu dad el nine: «Uwmn'm any, uwmn em Es yej'any. Blel uwr'm any, ke blel úwr em Es yej'any.»

20 N'am dad sodad amua Nyamel gbél a e gbugƙ a, eke n'anƙ n'am yeƙm agƙ low a, yogƙ a eke kƙpƙ ebr mob anƙ a. Eƙƙ eƙƙ kaka eƙƙnm'n anƙe in e wanci a k'owm.

Yogƙ a eke m'aam a, k'otumƙ iimƙ yogƙ

21 Emeny Jesu am dad el ese: «M'ow m'im; b'ow on'm gbekƙ b'ow uwr ony e sikpl ab em. K'otumƙ iimƙ yogƙ a eke m'aam a.» 22 Jwifel a am dadarir el ofr ese: «Eke n'am dad l'ese es k'otum es iimƙ yogƙ a eke in aam a, kƙ emn n'am ow n'im l'edƙƙ ee?» 23 Jesu dad el nine: «Ony wus ec'agƙ, kƙ em afr m'anƙ m'ow. Ony eel wus na eci, kƙ em m'elm wus na eci. 24 Na sosiem anake mi dad ony eke b'ow uwr ony e sikpl ab em a. Tasi em a, eke ubmn nawre eke “Em, anƙ anƙ”† b'ow uwr ony e sikpl ab em.» 25-N'am ibrm ow -l'ese: «Ke ƙ bwo el ƙ ee?» Jesu dad el nine: «In a eke mi dad ony in e low nuƙ ob em eƙƙ a. 26 Ony e lís a, m'onƙ ów nonƙ eke mi ki dad ke mi jéj m'ok yeji. Gbekƙ eƙƙ a ek'erm'm m'ow a el nenƙ nyam es, yec'a eke mi wewr in e lís a, m'am ob ow ec'amani m'ok ony ek'eel wus ec'agƙ a.» 27-L'irim eke ow el Es ec'odad eke n'am dad wel a. 28 Eƙƙ Jesu dad el nine: «Legƙ a eke b'ow igbal eƙƙ ec'Iy ogƙ a, b'ow uwr any eke “Em, anƙ anƙ”;

† 8.12 Mef ec'es gbegbl em a, ów anƙ ek'el al owi ec'eke wel bi kok: wel bi gíƙ mƙabri eƙƙ Nyamel gbél a e gbugƙ a, ke ncok nimum a, agƙ onym mƙabri ekekey ab am ub ej. Al amua b'okn al a eke ony ke nyimn Israel ec'ey loj a (Okm Ok 13.21; 14.19-25; Selu 27.1); ow el Mesi a eci usu ayl a eke b'ow oc is wus na ec'agƙ a eci meny ewr yeji (Esayi 42.6; 49.6).

† 8.17 Èkn Ol Okn 19.15; 17.6; Awl 35.30. † 8.24 Em, anƙ anƙ: Eke batƙ Jesu bi dad ese “Em, anƙ anƙ,” ke in e Nyam eke l'el a ec'odad n'am dad, anƙe em, anƙ anƙ el odad eke Jwifel oc ew es saw. Legƙ eke -li b'erur eke -li k'ur Nyam nin a, yogƙ anake -li b'oc a. Esayi 43.10; Ol Okn 32.39; Okm Ok 3.13-14.

b'ow uwr any yej'eke mi kókm low kaka em obi em: yec'a ce eke em Es yegm'm a e low ce mi bi dad. ²⁹ Eɣɣ a ek'erm'm a anɣ em ab; l'élum im es em sɔny anke sɛɣɣ fɛɣ mi bi kok low yec'a eke li b'erur a.» ³⁰ Eke Jesu am dad eben a, aɣɣ ɔɔɔ ub'r nawrɛ.

Ewi lele madu ab

³¹ Jesu am dad Jwifel a ek'ub'r nawrɛ a esɛ: «Eke b'inymn es em e sodad ab af a, b'ow eel em e **jam** esel tasi; ³² af yogɣ b'ow uwr low nɛnyembri nyam any etɣ low nɛnyembri nyam a b'ow ɔɣ ɔny eel ewi.»[†] ³³ -L'ɔdu -l'eb -li dad ow nine: «Ey, Abraham ec'alaw; lɛɣɣ kaka s'elm ɛɣɣ kaka e madu.[†] Ayaf ɔtu eke ki dad ey esɛ si b'ow s'el ewi ee?» ³⁴ Jesu dad el nine: «Eɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: ɛɣɣ fɛɣ ek'am kok sikpl a, el sikpl ec'adu. ³⁵ Adu élm akɣ a ec'ɛɣɣ sɛɣɣ fɛɣ eci; kɔ iy ec'a, sɛɣɣ a fɛɣ li b'el akɣ a ec'ɛɣɣ. ³⁶ Eke Iy a bi sɔɣ ɔny, b'ow eel ewi tasi. ³⁷ M'uw any eke eel Abraham ec'alaw; gbɛkɔ am ɔɔl eke k'ibir'm, anke em e sodad a anm ɔny erm em. ³⁸ Em, m'am dad low yec'a eke m'ekn em Es oɣɣ a, kɔ ɔny, am kokr low yec'a eke ɔny es dad ɔny a.» ³⁹ -L'eb ow odad nɛnym nine: «Ey es a, Abraham.» Jesu dad el nine: «Blel eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blel kókr ów eke li kok a.[†] ⁴⁰ Mi dad ɔny low nawrɛ a eke m'uw any Nyam e lís a, etɣ am ɔɔl eke k'ibir'm. Lɛɣɣ kaka Abraham kokm low nɛnɛ! ⁴¹ ɔny, bi kokr ów nyam a ce esɛ ɔny es af.» -L'ɔdu -l'eb li dad ow nine: «Ey s'elm ɛɣɣ ot iy. S'ɔny ey es nyam coco, in l'el Nyam.» ⁴² Jesu dad el nine: «Blel Nyam el ɔny es ana, ke blel éurur'm, anke Nyam oɣɣ m'anɣ m'ow, etɣ m'anɣ aɣa in e nin em. Ow elm em obi em m'owm, kɔ in l'erm'm. ⁴³ Bla sosiem etɣ ɔtumɔn irimɔn odad a eke mi bi dad ab ee? Anke ijmn em e sodad a ec'iri e lɛc. ⁴⁴ ɔny es a el **agn**, etɣ b'erurir eke ki kokr low yec'a eke ɔny es b'erur a. Nuɣ ɔb em etɣ l'el ɛɣɣ ibiu. Lɛɣɣ kaka n'anm low nɛnyembri nyam owi em, anke low nɛnyembri nyam anm in em. Eke li b'ɔny yadɣ, ke in ec'elel eke n'anɣn ke ɛcm'n ab a ana, anke l'el yadɣu etɣ l'el yadɣ ec'es. ⁴⁵ Gbɛkɔ em ec'a, low nawrɛ eke mi bi dad a sosiem anake úbmɔn'm nawrɛ a. ⁴⁶ ɔny em aɣa, bwo ec'ɛɣɣ ɔtu eke ki dad elu ɔkm eke mi kok sikpl ee? Etɣ sica eke m'am dad ɔny low nɛnyembri nyam, bla sosiem etɣ úbmɔn'm nawrɛ ee? ⁴⁷ Eɣɣ ek'el Nyam ec'a, b'iri Nyam e sodad a. Gbɛkɔ ɔny, elmn Nyam eci, na sosiem anake írimɔn a.»

[†] 8.32 Jwifel bi tutr eke ol ec'any uw anake b'ɔɣ ɛɣɣ el lewi a.   [†] 8.33 Tasi em a, Israel eyɣ el madu Ejipt, Babilɔn, Pers lele Siri eb em ab. Lɛɣɣ ab em a, -n'anɣ Rom ec'es ew em. Gbɛkɔ Nyam ec'any af a, -li bi tutr eke -l'el ebr eke wel sɔɣ (Ol ɔkn 7.6).   [†] 8.39 *Blel eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blel kókr ów eke li kok a*: odad na Grɛk em, wel ɔtu ek'itɣn ejec'em dad esɛ: *Eke eel Abraham ec'ey, ke kókr Abraham ec'ów.*

Jesu lele Abraham ab

48 Jwifél a dad'r nine: «S'am dad eke η **Samari** iy† etη çny **abη** ηuη yeji. Kç yadη s'çny ee?» 49 Jesu dad nine: «M'çnym abη ηuη, kç em Es mi b'elum etη çny, éηηmn eke k'elumn'm. 50 M'çlm em obi ec'anygbel es; eηη anη ek'am kok ow e low ke am jej ok. 51 Ee, low nawre m'am dad çny: eηη eke b'elum em e sodad a, læηη kaka li k'ow l'uwm.» 52 Jwifél a dad'r nine: «Sica s'uw any eke çny abη ηuη tasi! Abraham uw, **kokoba** çb esel a yeji uw, etη η, am dad ese: «Eηη eke b'elum em e sodad a, læηη kaka li k'ow l'uwm.» 53 Eη es Abraham uw. Kç am tutr eke çny any akm'n ee? Kokoba çb esel a yeji uw. Kç ayaf b'ocr η sosi ee?» 54 Jesu dad nine: «Blél m'am çηη em sosi any ana, ke blél ow elm low kaka. Eηη a eke am çη'm any a, em Es. In e lís e low eke bi dadr a el: "L'él ey e Nyam", 55 ke uwmn in any. Kç em, m'uw'r any. Blél mi dad eke m'uwm'n any, blél m'él yadηu ese çny af. Gbékç m'uw'r any etη mi b'elum in e sodad a. 56 Çny es Abraham in e tutr em elu sos em iηη çkm em e mowrer a ec'ekn eci; l'ekn etη n'çny sos em iηη.» 57 Ow çη Jwifél a dad'r nine: «Kç η, k'çnym akpo ekη yony lele lew ab yeji ke kpekη ékn Abraham ee?» 58 Jesu dad el nine: «Ee, low nawre m'am dad çny: gbuη ke wel éw Abraham a, "Em, anη anη." »† 59 Ow sosiem -l'ot mebn eke -li k'ççr ow.† Gbékç Jesu ey çkm **Nyamel** gbél a e gbugη a es lól em.

Jesu ewlm any eflu nyam

9 1 Eke Jesu am ec a, l'ekn eηη nyam ek'any efl mew em etη. 2 In e **jam** esel a am ibrm'n ese: «Low yegm aηη es, bla sosiem etη eηη na any efl in e mew em etη ee? Kç in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosiem ee?»† 3 Jesu dad nine: «Ow elm in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosiem. Kç any efl'l yec'etη ke Nyam e juma kok a e low éy çkm in em. 4 Eke læηη anη owr a, ow akpl eke si ki kokr eηη a ek'erm'm a e juma. Læηη uk am ow, ek'egη k'ow çtum kokm juma. 5 Eke m'anη wus af aηa a, m'ow m'el wus na ec'usuayl.» 6 Eke li dad sodad amua bake uwr a, l'ifi sar l'ok wus etη li kok kçdçg sar ab ab, l'oc l'udu any eflu a ec'anyamn a, 7 etη li dad nine: «Ím yçg any Silowe e mij ab em.»† (Silowe e nyandre el "ermu".) Any eflu a im yçg any, etη eke l'ewl l'ow a, n'am ekn es!

8 In e saw saw ec'agη lele aηη ejec'eke læηη sig em ekn'n n'am sasm ob a am ibrm ese: «We! Kç ow elm eηη a eke bi sig es am sasm ob ab ee?»

---

† **8.48** η *Samari iy*: Jwifél am oc nin na wewar Jesu. -Li b'ifn Samari eyη -l'akm Nyam any uwm esel. † **8.58** Ékn Jan 1.1-3. † **8.59** Jwifél ec'ol em a, ek'egη wewr Nyam, l'it eke wel k'çr'r mebn em. † **9.2** Çkm Ok 20.5. † **9.7** *Silowe*: Mij ewl mij ek'anη Jerusalem. Mef ec'es gbégl em a, mij na anake wel b'aw kokr ów a. Ow el çwç a eke b'ow anη Nyam e gbrenghi usu a e meny ewr.

⁹Agɲ nyam nyam am dad eke ow in ana. Beb am dad ɛsɛ: Njan, ow'n elm ow, kɔ ɛs ɛɛ ow'n b'ot ow. Ɛtɲ ɛgɲ a dad nine: «Tasi, ɛm ana.» ¹⁰-N'am ibrm ow -l'ɛsɛ: «Kɔ ayaf kokr ɛtɲ ɲ ɛc'anyamn a ayl ee?» ¹¹Li dad nine: «Ɛgɲ a eke wɛl b'ɛsɲ Jesu a kok kɔɔɔg udu'm anyamn ɛtɲ li dad'm eke mi k'im Silowe e mij ab ɛm mi yɔg any. M'im yogɲ, ɛtɲ eke mi yɔg any uwr a, m'am ɛkn es.» ¹²-L'ibrm ow nine: «Ɛgɲ a, bogɲ in a!» Li dad nine: «M'ɛknm'n.»

Farisiel am ibrm any eflu a ek'ewl a low

¹³Sica wɛl ewl ɛgɲ a eke wɛl ewlm a **Farisiel** ogɲ. ¹⁴Ke **nɛnɛgɲ** e lɛgɲ[†] anake Jesu oc kɔɔɔg kok ewlm'n anyamn a. ¹⁵Na sosiem Farisiel a yeji am ibrm ɛgɲ a ɛsɛ: «Kɔ ayaf kokr ɛtɲ am ɛkn es ee?» Li dad nine: «L'udu'm kɔɔɔg tɛl anyamn, mi yɔg any ɛtɲ m'am ɛkn es.» ¹⁶Farisiel beb am dad ɛsɛ: «Ɛgɲ ikɲ na eke kok low na a k'ɔtum anm Nyam ogɲ owm, aɲke l'ɛluam nɛnɛgɲ e ɛc'ol a.» Gbɛkɔ agɲ likpr a ɔdu eb ɛtɲ am dad ɛsɛ: «Kɔ ayaf sikpl ɛs nyam ɔtu eke ki kok mɛny ɛwr amua ee?» Ɛtɲ ɛl ɔfr a -li bubr ɛm.

¹⁷Ɛmɛny Farisiel a am ibrm any eflu a ek'ewl a ɛsɛ: «Ɛtɲ kɔ ɲ eke l'ewlm'ɲ anyamn a, ayaf am dadr ee?» Li dad nine: «L'el **kokoba** ɔb ɛs.» ¹⁸⁻¹⁹Jwifel ɛc'ɛs ɛwɛl a k'ubm nawrɛ eke li k'el any eflu ke sica l'ɛwl n'am ɛkn es. Ow sosiem -l'ɛsɲ ɛs lele lis ab low ibrm ɛci, ɛtɲ -n'am ibrm wɛl -l'ɛsɛ: «Kɔ iy na ɔny ɛc'iy ee? Am ɛgɲn ebr eke l'el any eflu mew ɛm ɛtɲ ee? Ayaf ɛtɲ sica n'am ɛkn es ee?» ²⁰In ɛc'agɲ a dad nine: «S'uw any ɛɛ eke l'el ɛy jim ɛtɲ wɛl ew'r any eflu. ²¹Gbɛkɔ eled eke ow ɛcr ke sica n'am ɛkn es a s'uwm any, ɛtɲ ɛgɲ a eke k'ewlm'n anyamn a yeji s'uwm'n any. Any at'r es, ibrmn in, in obi l'ɔtu eke li ki dad!» ²²-N'am dad ɛbɛn aɲke -n'am uru Jwifel ɛc'ɛs ɛwɛl a. Tasi ɛm a, Jwifel ɛc'ɛs ɛwɛl a ikɲ anym iririr eke ɛgɲ fɛɲ eke b'ow ɛgɲ eb eke Jesu el **Mesi** a, -l'ogɲ ow ɛl e **Nyam** nuɲ igɲ usu a. [†] ²³Low na sosiem anake iy ɛs a lele iy lis ab ab dad nine: «Any at'r es, ibrmn in, in obi l'ɔtu eke li ki dad a.»

²⁴Ɛmɛny Farisiel ɛsɲ ɛgɲ a eke wɛl ewlm a sakp yony ɛm ɛtɲ am dad'r ɛsɛ: «Ɛy s'uw any eke ɛgɲ na sikpl ɛs! Dàd low nɛnyɛmbri nyam Nyam ɛc'any af.» ²⁵Li dad nine: «Ke l'él sikpl ɛs oglog li k'elm sikpl ɛs yeji, m'uwm any. Gbɛkɔ low nyam ɛɛ m'uw any: m'el any eflu, ɛtɲ sica m'am ɛkn es.» ²⁶-N'am ibrm ow -l'ɛsɛ: «Kɔ ayaf li kokr'ɲ ee? Ayaf l'ewlm'ɲ anyamn ab ee?» ²⁷Li dad nine: «M'ikɲ anym mi dad ɛtɲ erurm'n eke k'irir. Kɔ bla ɛtɲ am erurir eke ɛmɛny mi ki dadr ɛm ee? Kɔ ɔny yeji in e **jam** ɛsel am erurir eke k'eel ee?» ²⁸-N'am wɛwr ow -li dad -l'ɛsɛ: «lɲ el ɛgɲ

[†] **9.14** Jwifel ɛc'ol a ɛdɲn nɛnɛgɲ e juma kok fɛɲ. -Li bi tutr eke ɛwlm ɛgɲ oglog ɔfr kɔɔɔg a, el juma eke wɛl kok. Na wɛl ɛdɲn. [†] **9.22** Eke wɛl ogɲ ɛgɲ Nyam nuɲ igɲ usu a, agɲ ɛjɛc'a b'oc'r ɛsɛ ɛgɲ ek'uw af. Ɛgɲ ikɲ na, -l'ubmn ow ij.

nene na e jam us es! Ey Mois e jam us esel s'el. ²⁹Mois ec'a Nyam dad'r odad; kɔ egɲ iɲ na ec'a, yogɲ eke n'ann l'ow bobɔ yeji s'uwm any!» ³⁰Egɲ a eke wel ewlm a dad el nine: «Kin low ek'ew any iti owi: uwmn yogɲ eke n'ann l'ow ab any, gbekɔ l'ewlm im! ³¹S'uw any eke Nyam írim sikpl esel e lebl; gbekɔ egɲ fɛɲ eke b'elum Nyam ke bi kok in ec'erur a, Nyam b'iri'r lebl. ³²Lɛgɲ kaka wel dadm ey s'irim eke egɲ nyam ewlm egɲ eke mew em etɲ el any eflu. ³³Blel egɲ na anm Nyam ogɲ owm, blel l'ɔtum li kokm low kaka.» ³⁴-L'ɔdu -l'eb -li dad ow nine: «ɲ e mew em etɲ, ɲ nimum a anɲ sikpl em etɲ am erur eke ki yeɣm ey low ee?» Etɲ -l'ogɲ ow Nyam nuɲ igɲ usu a.

Any efl tasi

³⁵Eke Jesu iri eke wel ogɲ any eflu a, n'im n'ɛɲn ow etɲ li dad ow nine: «Kɔ ɔny ɔmn egɲ ec'Iy em ee?» ³⁶Egɲ a dad'r nine: «Egɲ gbɛl, dàd'm egɲ a yec'etɲ ke m'ɔny ɔmn in em ɔ!» ³⁷Jesu dad'r nine: «Aah! Am ekn'n; caca em a, in anake n'am dad'ɲ odad a!» ³⁸Egɲ a dad'r nine: «Egɲ gbɛl, m'ɔny ɔmn.» Etɲ l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af. ³⁹Etɲ Jesu dad nine: «M'ow wus af aɲa jɛj ok eci: ke ány eflu ékn es, ke agɲ ek'am ekn es a any éfl.» ⁴⁰Farisiel beb a eke anɲ in ab a iri sodad amua, etɲ am ibrm'n ese: «Kɔ ey yeji ány eflu si k'el ee?» ⁴¹Jesu dad el nine: «Blel eel ány eflu, blel elmn sikpl esel; gbekɔ eke am dadr eke am ekn es a, eel sikpl esel.»

Jesu el mɛceb ɔsu es mamn

10 ¹Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: egɲ eke écrm lisany a eci eym mɛceb lakp ab em, ke b'uyu usu ejeci ey em a, egɲ a ulu, ów gaɲgaɲ es. ²Gbekɔ egɲ eke b'ecr lisany a ec'a, el mɛceb a ec'ɔsu es. ³Egɲ a, usu ɔsu es a bi fig'r lisany etɲ mɛceb a b'iri'r lebl. Li b'ɛsɲ in e mɛceb a ec'en nyam nyam em, etɲ li b'ok wel ɔkm. ⁴Eke li b'ok wel ɔkm fɛɲ a, li b'ikɲ wel anym ke wel ám us'r jam, aɲke mɛceb a uw'r lebl any. ⁵Gbekɔ egɲ eke -l'uwm any a, -l'usmn ow jam. Eke -l'ekn ow, -li b'uru -n'ɔmu es aɲke -l'uwm ow lebl any.» ⁶Jesu oc nyandre em odad na am dad el, kɔ low yec'a eke n'am erur eke li k'elu ɔkm a k'okm agɲ a es sos em.

⁷Emeny Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: m'el mɛceb lakp a e lisany. ⁸Agɲ a fɛɲ eke iɲ anym ow a, elu, ów gaɲgaɲ esel;† kɔ mɛceb a eɣɲm irim el ec'odad a. ⁹Em, m'el lisany. Egɲ eke b'ow ɛcr em em ey em a, b'ow eɲn sel; l'ɔtu eke li k'ey em l'ey ɔkm etɲ li b'ow n'ɛɲn in ec'ob ij. ¹⁰Ulu ec'a, li b'ow ɛe eke li k'iy, l'ibi ke ni ɲɲɲn. Em, m'ow eke agɲ k'ɛɲn sel, ke -n'ɛɲn sel a nɔɲɔ em.

† 10.8 Ékn Jeremi 23.1-8; Ezekiel 34. Odad na em a, Israel ec'idr esel a anake el mɛceb ɔsu esel eɲɲ a.

¹¹Em, m'el mæceb ɔsu es mamn.† Mæceb ɔsu es mamn b'oc in e sel a ɔɲ in e mæceb a. ¹²Egɲ ek'am kok juma ke ow el os sosiem cɛ ec'a, elm mæceb ɔsu es tasi; mæceb a elm in eci. Eke li b'ekn botimbo ek'am ow a, li b'igɲ l'ok wɛl es, ke l'úru es n'im. Ke sica botimbo a ɔny mæceb a beb ke ɔmun el es. ¹³Egɲ a ek'am kok juma ke ow el os sosiem cɛ ec'a, eben eke ow b'ecr ana. L'útrm mæceb a e low. ¹⁴⁻¹⁵Em, m'el mæceb ɔsu es mamn a. Eɛe el el eke em Es uw'm any ke em yeji m'uw'r any ab af a, eben nyam coco m'uw em e mæceb ab any, etɲ el yeji -l'uw'm any. Em e sel a m'egɲ m'eb eke mi k'oc m'ɔɲ el. ¹⁶Emeny m'ɔny mæceb ejeci eke anm lakp na em.† El yeji ow it ke mi nyímn el; -li b'ow -l'iri'm lebl etɲ -li b'ow -l'el mebob nyam eke b'ow ɔny ɔsu es nyam coco. ¹⁷Em Es b'erur'm aɲke m'egɲ m'eb eke mi k'oc em e sel a m'ɔɲ el, ke emeny m'ɛwl m'oc. ¹⁸Egɲ kaka ébm im sel a abu em, kɔ em obi mi b'oc sel a m'ɔɲ el;† m'ɔny abusu eke mi k'oc sel a m'ɔɲ el, etɲ emeny m'ɔny abusu eke mi k'eb. Em Es ec'ol a eke ɔɲ'm ab ana.»

¹⁹Sodad amua sosiem, emeny Jwifel a ubr em. ²⁰El em ec'agɲ nɔɲɔ am dad eɛe: «N'ɔny abɲ ɲɲ! Nuɲ em uɲ'n! Kɔ bla etɲ am irir in ec'odad ab ee?» ²¹Beb am dad eɛe: «Egɲ eke ɔny abɲ ɲɲ a k'ɔtum dadm odad nene. Abɲ ɲɲ es ɔtu eke k'ewlm ány eflu ee?»

Jwifel beb igɲ Jesu

²²Sica **Nyamel** gbɛl a e fig ec'es gbɛgbl ey Jerusalem etɲ ow el lefr legɲ iy.† ²³Jesu am nyinymn es Nyamel gbugɲ a, lef eb usu a eke ij Salomɔ e nin a. ²⁴Jwifel a iwr did elul il em etɲ am ibrm'n eɛe: «Kɔ b'ow ɔny ey es bebar na em cɛ ee? Dàd ey nenyembri nyam eke ow el ɲ el **Mesi** a.» ²⁵Jesu dad el nine: «M'ikɲ anym mi dad ɔny, kɔ ubmn'm nawrɛ. Ów a eke m'am kok em Es e nin em a am ij em e danɲku. ²⁶Etɲ ɔny, úbmɲ nawrɛ aɲke elmn mæceb a ek'el em ec'a. ²⁷Em e mæceb a b'iri'm lebl, m'uw el any etɲ -li b'us'm jam. ²⁸Mi b'ɔɲ el sel eke ɔnym uwr; legɲ kaka -li k'ow -l'uwmɲ etɲ legɲ kaka egɲ k'ɔtum dɔgrm ebm el em ec'abu em. ²⁹Em Es a eke ot el ɔɲ'm a, l'agb l'akm ob ob feɲ, etɲ egɲ kaka ɔnym abusu eke ki dɔgr ob eke aɲɲ em Es abu em a eb. ³⁰Em lele em Es ab a, s'el nyam coco.»

³¹Emeny Jwifel a ot mebn as luku eke ki wɔwl'l. ³²Kɔ Jesu dad el nine: «Em Es em, mi kok ów amamn nɔɲɔ mi yeɲm ɔny. Ów amua, bogɲ ec'anake ow af am ɔɔ eke k'ibir'm mebn em ab ee?» ³³Jwifel a dad'r nine:

† **10.11** Èkn Selu 23; Esayi 40.11. † **10.16** Aɲa Jesu am dad agɲ a ek'elm Jwifel ke b'ow ub'r nawrɛ a ec'odad. † **10.18** Èkn Ob Kok 4.27-28. † **10.22** *Nyamel gbɛl a e fig ec'es gbɛgbl*: Akpo 167 gbuɲ ke wɛl éw Jesu a, Jwifel ec'efnu a eb Jerusalem eci Nyamel gbɛl a. -L'igɲ el e nyàm a nuɲ Nyamel gbɛl ab em etɲ ow ɔɲ -n'ɔny ow e sayl a -l'oc es. Eke ow bi kok akpo nyahan a, Jwifel a ogɲ el, etɲ ayal Nyamel gbɛl a ewl oc ɔɲ Nyam. Low na ec'ɔkm elu a anake el es gbɛgbl a.

16 Etn Toma, eke wel ign nin af Oli a, dad jam esel ejec'a nine: «Ey yeji, s'ímn yogñ ke s'úwr in ab.»

Jesu el luw em anñ igb lele sel ab

17 Eke Jesu im ok yogñ a, l'iri eke Lasar anñ **uwomu** em ij seğñ yar.†
 18 Eke Betani titm Jerusalem ke ow ijm kilo nyahan yej'a, 19 Jwifel nɔnɔ ow Mart lele Mari ab ogñ eke k'atr el sos es el lisijim e luw na sosiem.
 20 Eke Mart iri eke Jesu am ow a, n'im ow ec'obr em, kɔ Mari gbɛ sig es gbugñ. 21 Mart dad Jesu nine: «Eğñ gbɛl, blel anñ aña, em lisijim blel uwm. 22 Gbɛkɔ m'uw any, eke caca em yeji, low fɛñ eke b'ow ibrm Nyam a, li b'ow n'ɔñ'ñ.» 23 Jesu dad'r nine: «Eşñ jim b'ow igb luw em.» 24 Mart dad nine: «M'uw any eke lɛğñ es abal el em a eke ağñ ek'uw a b'ow igb luw em a, in yeji li b'ow l'igb.» 25 Jesu dad'r nine: «M'el luw em anñ igb lele sel ab. Eğñ ek'ony ɔmn em em a, eke l'uw yeji, li b'ow n'anñ owr abñ em; 26 etñ eğñ ek'anñ owr ke ɔny ɔmn em em a, li k'ow l'uwm lɛğñ kaka. Kɔ ɔny ɔmn low na em ee?» 27 Li dad nine: «Eğñ gbɛl, m'ub nawrɛ eke el **Mesi** a, Nyam ec'ly eke k'ow wus na af a.»

28 Eke l'ew neny es a, n'im l'eshñ lisijow Mari etñ n'am dad ow lebl es is em l'ese: «Low yegm ağñ es a ow anñ aña, etñ n'am eşñ'ñ.» 29 Eke Mari b'iri sodad amua a, kpekñ l'igb es ogñ em n'im n'eshñ Jesu. 30 Ke Jesu k'eym baññ a yeji, kɔ n'anñ usu a ɛ eke Mart ɔbr'r a. 31 Eke Jwifel a anñ akñ am atr Mari sos es, ke l'igb es ogñ em l'ey ɔkm a, -l'us ow jam. -Li tutr ek'ow aam uwomu af ikñ ɔññ. 32 Mari im ok yogñ a eke Jesu anñ a. Kpekñ eke li b'ekn ow a, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af etñ n'am dad ow l'ese: «Eğñ gbɛl, blel anñ aña, em lisijim blel uwm.» 33 Jesu ekn eke n'am ikñ ɔññ ağñ a ek'igñ'n ab ow ab ab. Ow e low a ɔwr'r sos es afññ es, 34 etñ n'am ibrm wel l'ese: «Kɔ bogñ ewr ir ee?» -Li dad ow nine: «Eğñ gbɛl, òw ɛ b'ow ekn.» 35 Jesu ikñ ɔññ. 36 Jwifel a dad nine: «Èkan, l'erur ow tasi!» 37 Gbɛkɔ el em ec'ağñ nyam nyam am dad ese: «In eke l'ewlm any eflu a,† kɔ li k'ɔtum l'edñnm Lasar eke k'úwm ee?»

Lasar igb luw em

38 Emeny Jesu low ey sos em toñ ow afññ es, etñ im **uwomu** ab af. Ow el nɔmu ek'anñ mób em, ke wel oc lob abl ow ec'em ey usu ab es. 39 Jesu dad nine: «Ònyñ lob a ocr es.» Lɛğñuw a e lisijow Mart dad'r nine: «Eğñ gbɛl, seğñ emum yar etñ anake n'anñ aña a, l'it eke li k'ewñ.» 40 Jesu dad'r nine: «Kɔ mi dadm'ñ m'esme, eke ɔny ɔmn, b'ow ekn Nyam ec'anygbɛl ab ee?»

41 Sica wel ɔny lob a oc es, etñ Jesu igbl any ogñ afr etñ dad nine: «Em Es, m'elu'ñ bia eke iri em e lebl. 42 M'uw any eke seğñ a fɛñ b'iri'm lebl,

† 11.17 Jwifel e low yegm esel a bi tutr eke eğñ ek'uw a, in ec'abñ a b'anñ'n saw ow kok seğñ nyahan. Eke sica seğñ nyahan ɛ a, ke eğñ a k'ɔtum igbm ij. † 11.37 Èkn Jan 9.1-12.

gbekɔ m'am dad'ŋ agɲ amua ek'elul'm em a eci, yec'etɲ ke -l'ub nawre eke erm'm.» ⁴³Li b'umar odad a etɲ li barm lebl tuɔtuɔ em nine: «Lasar, èy ɔkm!» ⁴⁴Lɛgɲuw a ey ɔkm, gbad og wiwrm'n sabu lele akr ab etɲ gbad wiwrm'n nuɲ ab. Jesu dad el nine: «Mɔmun in es, ke égbar ir es n'im.»

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi ec'asre

⁴⁵Jwifel a ek'ow Mari ogɲ a ekn ów a eke Jesu kok a etɲ el em e nɔɔɔ ub nawre. ⁴⁶Gbekɔ el em ec'agɲ beb gbe im eɲɲ **Farisiel** a etɲ otar ów a eke Jesu kok a e low akr ok el. ⁴⁷**Egb** waw esel egbel lele Farisiel ab esɲ **Sanedren** ec'agɲ a luku as em, etɲ am dad ese: «Égɲ na am kok meny ewr owi nɔɔɔ! Kɔ ayaf si ki kokr ab ee? ⁴⁸Eke s'am yeb'r li kok eben, agɲ a fɛɲ b'ow ub'r nawre; ow b'ow ɔɲ Rom ec'es ewel a ow ok low na em ɲɲɲ ey e **Nyamel** gbɛl na lele ey ec'eb na nimum ab!» ⁴⁹El em ec'egɲ nyam eke wɛl b'ɛɲ Kayif, ke lakpo ab af el egb waw es ligbel a am dad el ese: «Low na k'okm ɔny es sos em kaka! ⁵⁰K'uwmn any eke ow akpl ɔny eci ek'egɲ nyam k'uw dedeku a fɛɲ eci, ke ow em a eb a nimum k'uɲm ee?» ⁵¹Ke ow elm in em li dadm odad na, gbekɔ eke lakpo ab af l'el egb waw es ligbel a, † n'am ewar li dad eke ow'n it eke Jesu in k'uw Jwifel fɛɲ eci, ⁵²ke ow'n k'elm wɛl ɔny cɛ eci, kɔ ke in ás Nyam ec'ey a eke in mɔmun es a luku sos megl nyam em.

⁵³Lɛgɲ a cɛ, Jwifel ec'es ewel a bɛbm eke k'ibi Jesu. ⁵⁴Ow sosiɛm Jesu écm Jwifel a ec'any af ij. N'im wus ikpr nyam eke titm loj a, baɲɲ a eke wɛl b'ɛɲ Efrayim ab em; n'anɲ yogɲ in e **jam** esel ab ab.

⁵⁵**Pak** ec'es gbɛgbl ek'el Jwifel ec'a e lɛɲ titm, etɲ wus ab af ec'agɲ nɔɔɔ im Jerusalem eke k'ayal sos gbuɲ ke es gbɛgbl a e lɛɲ ów. ⁵⁶-N'am ɔl Jesu, etɲ eke -n'anɲ Nyamel gbɛl ab em a, -n'am ibrmnin el ɔfr -l'ese: «Kɔ ayaf am ekanin ee? Li b'ow l'ow, kɔ li k'ow l'owm es gbɛgbl na em ee?» ⁵⁷Ke egb waw esel egbɛl a lele Farisiel ab ab dad ek'egɲ in uw yogɲ eke Jesu in anɲ any, ow'n yégm el yec'etɲ k'el ɔny ow.

Mari ok Jesu mijey akr

Matie 26.6-13; Mark 14.3-9

12 ¹Sica ow anɲ sɛgɲ nɔɔɔn ke **Pak** éy, etɲ Jesu im Betani, yogɲ a eke Lasar eke l'igbm luw em a anɲ a. ²Yogɲ, Mart kok ob ij ɔɲ'n. Agɲ a ek'anɲ ob ij lɔfu lís Jesu ab a, Lasar yeji anɲ em. ³Mari oc mijey litr ikpr ek'il an ke wɛl kok nar tasi em ok Jesu akr; † etɲ l'oc in e sin nuɲ a li tetɲ ow akr es. Akɲ a nimum el mijey ɔɔɲ ɔfr. ⁴Etɲ Judas Iskariot,

† **11.51** Amani Sig em a, egb waw es ligbel b'ɔny ob ese srigbi af eke b'ibrm low uw Nyam e low ek'am erur ab any (ɔkm Ok 28.30; 1 Samiel 14.36-44). Amani Ow'r em a, wɛl ibram ob na ij, kɔ Jwifel a uw any eke Nyam b'ecr egb waw es em dad odad. † **12.3** Ékn Mark 14.3 ec'akr otar a.

Jesu e **jam** esel ab em ec'egñ nyam, in a tasi eke b'ow ol ij'r a dad nine: ⁵«Wél otu eke k'ól mijey na ij os ekñ yen yen sakp nyahan, óc ow ec'os a òñ ɔgbòru.» ⁶N'am dad odad na ow elm ɔgbòru e ɔòñ ikñ eke li k'òny eci, kò eke l'el ulu a sòsiem eci, anke os ekpr a eke li b'ònym ab a, li b'ot os a eke wél b'ok em a. ⁷Etñ Jesu dad nine: «Ègb'r es tiñ! Li kok low na legñ a eke wél b'ow elu'm uwomu em a eci.» ⁸Ɖgbòru anñ ɔny ab segñ fegñ,† kò em ec'a, mi k'ow m'anm ɔny ab segñ fegñ.»

⁹Jwifel a ec'agñ nòkò iri eke Jesu anñ Betani. -N'im yogñ ow elm Jesu sòsiem eci ce, kò Lasar yeji eke Jesu igbm luw em a sòsiem eci. ¹⁰**Egb** waw esel egbel a egñ eb eke k'ibi Lasar yeji, ¹¹anke Jwifel nòkò am ngbon el em Lasar sòsiem etñ am ub Jesu nawre.

Jesu aam ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Luk 19.28-40

¹²Eke legñ eny akr af a, agñ nòkò a eke ow **Pak** ec'es gbegbl ab em a iri eke Jesu am ow Jerusalem. ¹³Agñ a fegñ ot sarikñ ay etñ ok ɔkm baññ a aam ɔbr'r, -n'am ɔg -li dad -l'ese: «*Hosana! Ke Nyam éđñ egñ a ek'am ow Es Kòtòkò e nin em a ɔwrò!*† Ke Nyam éđñ Israel ec'eb ebu a ɔwrò!» ¹⁴Jesu etñ gbanke kpɛtɛñni nyam etñ sig es af ese elel eke Nyam Lel dadr ab af: ¹⁵*Sion eci dedyowli, erññ k'òny'ñ! Ìs any ler, ñ ec'eb ebu a am ow, li sig gbanke kpɛtɛñni e liy af.*† ¹⁶Ke ów amua k'okm in e **jam** esel a es sos em; gbekò eke Jesu ey in ec'anygbel em bake ow uwr a, -l'òkn eke Nyam Lel ikñ anym dad in e lís e low na, etñ ow anake ow ey a.

¹⁷Bieku ab em ec'agñ a eke ekñ Jesu igbm Lasar luw em a, am dad low a eke -l'èkan a ec'odad. ¹⁸Bieku a iri meny ewr a e li kok a ec'odad: na sòsiem anake -l'owr -n'am ɔbr ow a. ¹⁹Ca **Farisiel** a am dad el ɔfr em ese: «Am ekan, si k'òtumñ low kaka fegñ ec'ij! Agñ a fegñ am us'r jam!»

Jesu am dad in ec'anygbel lele in e luw ab ec'odad

²⁰Es gbegbl a e legñ a, agñ a ek'uyu im Jerusalem eke k'igñ Nyam nuñ a, Grekel a e beb anñ el em. ²¹El, -n'im -n'etñ Filip ek'el Betsayida baññ Galile wus af ec'egñ a, etñ -li dad ow nine: «Ègñ gbél, s'am erur eke si k'ekñ Jesu.» ²²Filip im dad ok Andre etñ el yony mum -n'im -li dad -l'ok ow. ²³Jesu dad el nine: «Wanci ow eke egñ ec'Iy b'ow ey in anygbel em. ²⁴Low nawre m'am dad ɔny: likñ e liy nyam eke wél elu nòmu em ke anñ tiñ ugñm es a b'anñ in ec'elel a ce. Gbekò eke sel a ugñ es, li b'òsu ey nòkò. ²⁵Ègñ eke b'erur in e sel a, li b'ow l'irmn ow; kò egñ eke wus af anja k'ow ebrm in e sel a e low erm mij a, b'ow etñ sel ek'ònym uwr. ²⁶Ègñ eke am erur e ki kok em e lís e low a, ow it ke l'ús'm jam; ow em a, li b'ow n'anñ yogñ a eke m'ow m'anñ a. Ègñ a eke

† 12.7 Èkn Matie 26.12 ec'akr otar a. † 12.8 Èkn Ol Ɖkn 15.11. † 12.13 Selu 118.25-26. Èkn Matie 21.9 ec'akr otar a. † 12.15 Zakari 9.9. Èkn Matie 21.5 eci akr otar a.

b'ow kok em e lís e low a, em Es b'ow usr'r sos. ²⁷Wanci na af ermni edɲ'm es. Etɲ ayaf mi ki dadr ee? Mi dád m'ese: em Es, ɔny oc'm es gbre e wanci na af ee? Ke tasi em a, wanci na ec'anake m'ow a. ²⁸Em Es, ɔɲ ɲ e nin a anygbel!» Etɲ kpekɲ lebl nyam anɲ afr dad nine: «M'ɔɲ'n anygbel legɲ etɲ, etɲ emeny m'ow m'ɔɲ'n anygbel sakp yony em.»

²⁹Bieku a eke anɲ yogɲ ke iri lebl a am dad ese: «Na nyamgbrany!» Etɲ agɲ beb am dad ese: «Afr erm es nyam dad'r odad!» ³⁰Etɲ Jesu dad el nine: «Lebl na ikɲm em sosiem, kɔ ɔny sosiem. ³¹Catɲ anake wus na e jej ok e wanci a ow a; sicaca em a, wel b'ow ogɲ wus na ec'es ew es a. ³²Etɲ em ec'a, legɲ eke wel b'ow igbl'm ogɲ afr a, m'ow m'ɔdu agɲ a fɛɲ m'eb.» ³³Sodad amua em, Jesu am yegm in e luw a ec'elel eke b'ow ecr.

³⁴Agɲ a dad'r nine: «Ey e sol a e silel ab em s'iri eke **Mesi** a b'ow anɲ owr segɲ fɛɲ.† Ayaf ɔtu eke ki dad eke ow it eke wel k'igbl eɲɲ ec'**Iy** ogɲ afr ee? Eɲɲ ec'**Iy** a, ke bwo ec'egɲ ana ee?» ³⁵Jesu am dad el ese: «Emeny usuayl anɲ ɔny ec'araɲɲ legɲ tɛl eci cɛ. Eke ɔny usuayl a, àan es usuayl em, yec'etɲ ke ncebn k'ókrm ɔny es. Eɲɲ eke am an es ncebn em a úwm usu eke n'aam ab any. ³⁶Eke ɔny eɲɲ a eke el usuayl a, ɔny ɔmn in em yec'etɲ ke éel usuayl ec'ey.» Eke li dad sodad amua uwr a, Jesu ocr sos es agɲ a sosiem im kpekpe lɔl es.

Jwifel a ubm Jesu nawre

³⁷Meny ewr ɔɔɔ na eke li kok bieku a ec'any af a yeji ɔɔm el -l'ubm ow nawre. ³⁸Ow em kokoba ɔb es Esayi ec'odad eke dad a iy neny: *Es Kɔɔkɔ, kɔ bwo ec'egɲ iri ey eci odad ab ee? Kɔ bwo ec'egɲ Es Kɔɔkɔ okm sos ɔkm yegm ee?†* ³⁹Etɲ emeny Esayi in cɛ li dad low a sosiem eke agɲ amua k'ɔtum ubm nawre a:

⁴⁰Nyam efal el any,
l'irmn wel e nuɲ em ɔny a
yec'etɲ ke el eci anyamn a k'éknm es,
ke -li k'uwmn low any.
Etɲ kin low a sosiem eke -li k'ewlmn -l'owmn Nyam ogɲ
bake l'éwlm wel a.†

⁴¹Esayi dad odad na anke l'ɛkn Jesu ec'anygbel a, etɲ ow el ow ec'odad anake n'am dad a. ⁴²Gbekɔ, Jwifel ec'es ewel a, el em a yeji agɲ ɔɔɔ ub Jesu nawre. Gbekɔ Farisiel a sosiem, -l'okamn sos ɔkm bake wel ogɲ el **Nyam** nuɲ igɲ usu a. ⁴³-Li b'erur sos usr a eke b'anɲ agɲ em ow a -l'akm Nyam em ec'a.

Jesu Krist eci odad ab em e jej ok

⁴⁴Jesu igbl lebl ogɲ dad nine: «Eɲɲ eke ɔny ɔmn em em a, ow elm em em ɔny cɛ n'ɔnym ɔmn, kɔ eɲɲ a ek'erm'm ab em yeji. ⁴⁵Eɲɲ eke am

† 12.34 Èkn Selu 89.36-37; Esayi 9.6; Daniel 7.14. † 12.38 Esayi 53.1. † 12.40 Esayi 6.9-10.

ekn'm a, am ekn egn a eke erm'm a. ⁴⁶Em, m'el usuayl, m'ow wus af anja yec'etj ke egn kaka fejn eke ony onn em em a, k'anm ncebn em. ⁴⁷Eke batj egn am iri em e sodad a, etj l'usum a, ke ow elm em m'obm'n low ij, anke tasi em a, m'ow eke mi ki soğ wus ec'agn a, k'ow elm el e low ob eci. ⁴⁸Egn eke am ign'm, ke ebn em e sodad a, b'ejn in e low ob a ow em; legj es abal el em a, em e low yegm a anake b'ow ob'r low a. ⁴⁹Tasi em a, ow elm em obi em mi dadm, k'ow em Es eke erm'm a in obi, n'onj'm yec'a eke mi ki dad ke mi yegm agj a ec'abusu. ⁵⁰Etj m'uw any eke yec'a eke li bi dad a b'onj egn sel ek'onym uwr. Yec'a eke m'am dad a, m'am dad ese el el eke em Es onj'm ow ec'abusu ab af.»

Jesu am yoyog in e jam esel a akr es

13 ¹Gbuñ ke Pak ec'es gbegbl a e legj éy a, Jesu uw any eke legj ow'r eke li k'ngbonj wus af anja n'im Es ogn. L'erur in ec'agn a eke anj wus af anja a, etj sica li b'ow li yegm wel eke n'onj wel ec'erur kpekñ kpekñ. ²Jesu lele in eci **jam** esel ab ab am ij ncebles ec'ob; ke Judas, Simo Iskariot jim gbe, [†] **agn** eb'r eke li k'ol Jesu l'ij. ³Jesu in obi l'uw any eke n'anj Nyam ogn l'ow eke li b'ow l'ewl n'im ow ogn, etj Es onj'n low fejn ec'abusu. ⁴L'igb ob ij l'ofu l'is yogn, n'onj in e mob af ew a l'oc es, etj l'oc gbad l'ucu er. ⁵Ow e jam a, l'oc mij l'ok kpokpo em etj n'am yoyog jam esel a akr es; li b'oc gbad a eke l'ucu er a li tetjn wel akr es. [†] ⁶Li b'ok Simo Pier ogn a, ow dad'r nine: «Egn gbél, k'ow ki yoyog'm akr es ee?» ⁷Jesu dad'r nine: «Caca em e low eke m'am kok a k'irim, gbek'o legj ek'am ow ab em b'ow iri.» ⁸Pier nine: «K'ow yoyogm im akr es legj kaka!» Jesu nine: «Eke mi yoyogm'n es, k'ow elm em eci.» ⁹Simo Pier nine: «Egn gbél, ow k'él akr sonj ij, k'ow nunj lele sabu ab yeji!» ¹⁰Jesu nine: «Ow itm eke egn eke ok mij a k'ok mij ij, ek'ow elm akr ce, [†] anke l'ayl fejn. Ony, ayal, gbek'o ow elm ony fejn gbe.» ¹¹Jesu uw egn a eke b'ow ol ij'r ab any senyn senyn; na sosome anake li dad eke ow'n elm wel fejn we'n aylm a.

¹²Eke li yoyog wel akr es bake ow uwr a, l'us in e mob sus em a, l'ewl n'im ob ij l'ofu l'is a li sig es etj n'am dad wel l'ese: «K'ow low a eke mi kok ony a, uwr ow e nyandre ab any ee? ¹³B'esn'm "Low yegm agj es" lele "Egn gbél" ab etj ony e low yeji ij anke m'el. ¹⁴Eke batj em eke m'el Egn gbél lele Low yegm agj es ab a mi yoyog ony akr es, ke ony yeji, ony ofr a, ow it eke ki yoyogr ir akr es. ¹⁵M'onj ony sewl eke ki kokr ese el el eke mi kok ab af. ¹⁶Ee, low nawre m'am dad ony: adu ágbm akam in ec'es ew, etj ermu yeji ágbm akam egn a ek'erm'n a. ¹⁷Sica eke uwr ów amua any a, eke kokr ow e low, ehe b'ow el ony eci.

[†] 13.2 Judas, Simo Iskariot jim: Jan eci silel esig oglog em a, Judas Iskariot, Simo jim.

[†] 13.5 Jesu eci mob sus na el adu eci mob sus, etj akr es yoyog a yeji el adu eci juma.

[†] 13.10 ek'ow elm akr ce: Jan eci silel esig oglog em, wel ejnm sodad amua.

¹⁸Ow elm ɔny feŋ ec'odad mi dadm; agŋ a eke mi sɔsum m'ot a, m'uw el any. Gbekɔ ow it ke Nyam Lel ec'odad a fy neny: *Ɛgŋ a eke in yony s'ij ob a ewl ow'm ar.*† ¹⁹Sicaca em a, m'am dad ɔny kpekŋ gbuŋ ke low a ów, yec'etŋ ke legŋ a eke low a b'ow ey a, úbr nawre eke em, anŋ anŋ.† ²⁰ƐƐ, low nawre m'am dad ɔny: egŋ kaka feŋ ek'eb egŋ eke m'erm a, em yeji l'eb'm; etŋ egŋ kaka feŋ eke eb'm a, eb egŋ a eke erm'm a.»

Jesu am dad in ec'ɔl ij a ec'odad

Matie 26.20-25; Mark 14.17-21; Luk 22.21-23

²¹Eke Jesu dad ów amua bake ew neny es a, low ey'r sos em afŋn es. Li dad l'ɛrum mar nine: «ƐƐ, low nawre m'am dad ɔny: ɔny em ec'egŋ nyam b'ow ɔl ij'm.» ²²**Jam** esel a am lerir el ɔfr etŋ -l'uwmn egŋ yec'a eke odad a ot es ab any. ²³Jam esel ab em e nyam a eke Jesu b'erur a akŋm'n ab. ²⁴Simɔ Pier ew sos nyam yegm'n eke li k'ibrm Jesu egŋ yec'a ek'ow am dad ow ec'odad a. ²⁵Jam es a igŋ Jesu lɔru etŋ am ibrm'n ese: «Ɛgŋ gbɛl, kɔ bwo ec'egŋ ee?» ²⁶Jesu dad nine: «M'ow m'ubr futufutu m'usm mredi em; egŋ a eke m'ow m'oc m'ɔŋ a, ke in ana.» L'ubr futufutu l'usm mredi em etŋ n'ɔŋ Simɔ Iskariot jim Judas. ²⁷Eke kpekŋ Judas eb futufutu ikpr a, **Satan** ey'r em.† Jesu dad'r nine: «Low yec'a eke ki kok a, kòk fafa.» ²⁸Low a sosiem eke li dad ow odad na a, agŋ a eke ok es ob ij lɔfu lís a, egŋ kaka uwm any. ²⁹Eke ow el Judas anake b'ɔnym os ab ab a, agŋ kɔkɔ am tutr eke Jesu am erm'n eke li k'im l'ɔl ob ek'it es gbɛgbl a eci, oglog n'ím l'ap ɔgbɔru ob.† ³⁰Judas eb futufutu a etŋ kpekŋ l'ey ɔkm. Ke legŋ am uk.

Ol owr

³¹Eke sica Judas ey ɔkm a, Jesu dad nine: «Sica egŋ ec'Iy ec'anygbel a e lisany a fig etŋ Nyam ec'anygbel a b'ow ey ɔkm in em. ³²[Etŋ eke Nyam ec'anygbel a ey ɔkm in em,]† Nyam yeji in obi b'ow elu Iy a ec'anygbel ɔkm, etŋ ow k'ow ibnm. ³³Em ec'ey, m'anŋ ɔny ab legŋ tel cɛ eci. B'ow ɔɔl'm, kɔ m'am m'ow mi dad ɔny low a eke mi dad m'ok Jwifel ejec'a: “K'ow ɔtumɔ iimɔ yogŋ a eke m'aam a.” ³⁴M'am ɔŋ ɔny ol owr: èrurir ɔny ɔfr. Tasi ow it eke k'erurir ɔny ɔfr ese elel eke m'erurir ɔny ab af. ³⁵Eke erur anŋ ɔny ɔfr em tasi, ke agŋ a feŋ b'ow uw any eke eel em e **jam** us esel.»

† 13.18 Selu 41.10. † 13.19 Èkn Jan 8.24 ec'akr otar a. † 13.27 Jwifel ogŋ a, eke etu eb es nyam, ob ij lɔfu lís itl ob ɔŋ etu ab em ec'egŋ nyam, ow el erur mum eke n'ɔny egŋ a eci. Jesu elu in ec'erur es abal el ɔkm ɔŋ Judas. Gbekɔ Judas ɔtur erm etŋ ow em anake Satan ey'r em a. Ow elm ke agŋ ec'abusu mum nyam anŋ futufutu ab em, oglog ke Judas k'ɔnym low ec'abusu. Judas in obi n'ɔŋ sikpl abusu ey in ec'eb ir ab em (Jan 12.6), etŋ l'iri Satan eci low yegm a yeji (Jan 13.2). † 13.29 Pak eci ncok a, Nyamel gbɛl a eci masany a feŋ b'anŋ froro yec'etŋ ke ɔgbɔru a ánŋ yogŋ ke agŋ ów ap el ob. † 13.32 Jan eci silel esig oglog em a, wɛl éŋnm sodad ek'anŋ ob na [...] ec'araŋn a.

Pier b'ow egbr Jesu

³⁶ Simo Pier am ibrm Jesu ese: «Egñ gbél, kɔ bogñ aam ee?» Li dad ow nine: «Sicaca em k'otum usm im jam owm yogñ a eke m'aam a; gbeko legñ ejec'em b'ow us'm jam ow.» ³⁷ Pier dad'r nine: «Egñ gbél, kɔ bla sosiem etñ caca em mi k'otum m'usm'ñ jam m'owm ee? Em, m'uw es inym eke mi k'irmn em e sel a ñ eci!» ³⁸ Jesu dad nine: «Kɔ tasi uw es inym eke k'irmn ñ e sel a ɔñ'm ee? Ee, low nawre m'am dad'ñ: gbuñ ke ñgɔs íkñ a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.»

Jesu el ejagb eke b'ewl egñ Es ogñ

14 ¹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Erm mij k'ók ɔny. Ònyn ɔmn Nyam em, ke em yeji ɔny ɔmn em em. ² Eb ir usu nɔkɔ anñ em Es e gbugñ a; kɔ blél ow anm tasi, ke mi dad m'ese m'aam mi kok ɔny usu eke k'ir ee? ³ Eke m'ow m'im mi kok ɔny usu a, m'ow m'ewl meny m'ow ke m'ót ɔny, yec'etñ ke ɔny yeji áñññ yogñ a eke m'anñ a. ⁴ Yogñ a eke m'aam a ec'ejagb a uwr any.» ⁵ Toma dad'r nine: «Egñ gbél, yogñ a eke aam a, s'uwm any, ke sica ayaf s'otu eke si k'uw ejagb ab any ee?» ⁶ Jesu dad'r nine: «M'el ejagb, m'el low nenymbri nyam, m'el sel. Egñ kaka k'otum iim Es ogñ eke l'ecrm em em. ⁷ Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any.† Etñ sicaca em a, uwr ir any etñ ekan in yeji.»

⁸ Filip dad'r nine: «Egñ gbél, yègm ey Es ce ke ow b'ow eyr ey erm es.» ⁹ Jesu dad'r nine: «Filip, m'anñ ɔny ab legñ ibn etñ uwm im any ee? Egñ eke ekn'm a, ekn em Es. Etñ kɔ bla sosiem am dad eke mi ki yegm'ñ em Es ee? ¹⁰ M'anñ em Es em etñ em Es yeji anñ em em; kɔ ub nawre ee? Sodad a eke m'am dad ɔny a, ow elm em em ow ánm owm. Em Es eke ir em em a anake bi kok in ec'ów feñ a. ¹¹ Eke mi bi dad m'ese m'anñ em Es em etñ em Es yeji anñ em em, ke ùbr'm nawre. Eke egñmn, ke ów amua sosiem gbe ùbr nawre. ¹² Ee, low nawre m'am dad ɔny. Ów a eke m'am kok a, egñ yec'eke ɔny ɔmn em em a, in yeji li b'ow li kok. Etñ li b'ow li kok ow agb afññ es anke m'aam em Es ogñ.† ¹³ Low feñ eke b'ow ibrmn em e nin em a, m'ow mi kok, yec'etñ ke Iy élú Es ec'anygbel a ɔkm. ¹⁴ Eke batñ am ibrmn'm low em e nin em a, m'ow mi kok.»

Abñ Lala a eke Jesu ewar a

¹⁵ «Eke b'erurir'm, b'ow ɔsur em e sol a. ¹⁶ Etñ m'ow m'ibrm em Es eke k'ɔñ ɔny Abu Elum Es ejeci eke k'anñ ɔny ab seğñ feñ.† ¹⁷ In l'el low

† **14.7** *Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any:* Jan eci silel esig olog em a, *Blél uwr'm any ana, úwr em Es yej'any.* † **14.12** Gbuñ ke Jesu ígb uwɔmu em a, Nyam eci es eb elu owi eym ɔkm tasi. Jam esel a bɔkɔ yeji uwm any eke Jesu elm egñ ce, kɔ l'afñ egñ el es. Eke l'ígb luw em a, ow ayl eke l'el Nyam ec'Iy. In eci owr anñ em a, usu a eke li b'anñ a, yogñ ce wel b'ekn'n; li b'ígb uwɔmu em a, n'ɔñ in ec'Abñ Lala a im wus na nimum etñ anñ nawre ub es feñ em. † **14.16** *Abu Elum Es ejeci:* Odad na ec'iri Grek em a ufu es nɔkɔ. Wel b'iri ese: ów ɔm es, erm es eyr es, abu edññ any es olog sos es atr es.

nenyembri nyam ec'Abɲ. Wus k'ɔtum ebm'n, anke li k'ɔtum l'eknm ow, li k'ɔtum l'uwm ow any. Gbəkɔ ɔny, uwr ir any anke n'anɲ ɔny ab etɲ li b'ow n'anɲ ɔny em sɛɲɲ fɛɲ.[†] 18Mi k'ow m'ɛlum ɔny es ɔny ɔny esɛ uwiɲɲel af, kɔ m'ow m'ɛwl m'ow ɔny oɲɲ. 19Ow anɲ lɛɲɲ tel eke wus k'ow eknm im ij; kɔ ɔny, b'ow ekan'm, anke m'ow m'ɛwl m'anɲ owr etɲ ɔny yeɲi b'ow anɲn owr. 20Ow e lɛɲɲ a, ow b'ow ok ɔny es sos em eke m'anɲ em ɛs em, etɲ ɔny yeɲi anɲn'm em, etɲ em yeɲi m'anɲ ɔny em. 21ɛɲɲ a eke b'eb em e sol a, ke b'ɔsu a, ke ɛɲɲ a eke b'erur'm ab ana. ɛɲɲ eke b'erur'm a, em ɛs b'ow erur ir; em yeɲi m'ow m'erur ir etɲ m'ow m'okm sos ɔkm in ec'any af.» 22Jud (ow elm Judas Iskariot) dad'r ninɛ: «ɛɲɲ gbɛl, kɔ bla sɔsiem dad eke k'okm sos ɔkm yeɲm ɛy ke ow k'elm wus ec'agɲ ab ee?»[†] 23Jesu dad'r ninɛ: «Low fɛɲ eke m'am dad a, ɛɲɲ eke b'erur'm a b'ow ɔsu. Em ɛs b'ow erur ir, etɲ em lele em ɛs ab si b'ow s'im in oɲɲ, etɲ si b'ow s'ir in em. 24ɛɲɲ eke ɛrurm im a, ɔsum em e sodad a. Low na eke m'am dad irir a, ow elm em eci, kɔ em ɛs eke erm'm a oɲɲ ow anɲ ow.

25Eke m'anɲ ɔny ab a, m'am dad ɔny low na. 26Abu ɛlum ɛs a, Abɲ Lala a eke em ɛs b'ow ɔɲ ow em e nin em a, b'ow yeɲm ɔny low a fɛɲ etɲ b'ow ɔkn ɔny ów fɛɲ eke mi dad ɔny a. 27M'am ɛw ɔny erm es ɛy es, m'am ɔɲ ɔny em eci erm es ɛy a. M'ɔɔm ɔny esɛ elɛl eke wus b'ɔɲɲ ɛɲɲ ab af. Erm mij k'ók ɔny, erɲɲ yeɲi k'ɔny ɔny. 28Irir mi dad m'ese: "M'aam kɔ m'ow m'ɛwl meny m'ow." Blɛl b'erurir'm tasi ana, ow iɲɲ ɔny sos em uwr any eke m'aam em ɛs oɲɲ, anke em ɛs agb akm'm. 29M'am dad ɔny caca em gbɲɲ ke ów amua ów, yec'etɲ ke lɛɲɲ a eke ów amua b'ow a, úbr nawrɛ. 30Mi k'ow mi dadm ów ɔɔɔɔ ɔny ab ij, anke wus na ec'es ɛw es a am ow. Ow elm ke n'ɔny abusu em e nuɲ af, 31kɔ ow it eke wus k'uw any eke m'ɔny em ɛs ec'erur. Ow sɔsiem low yec'a eke em ɛs b'ibrm a, mi bi kok. Ìgbr, s'íjgbroɲɲ aɲa!»

Jesu el viny likɲ lis tasi a

15 1«M'el **viny** e likɲ lis tasi a, etɲ em ɛs el ɔgm a e juma kok es. 2Likɲ lal fɛɲ eke b'ucu'm ke ɔsum ey a, li b'ubr ow es, gbəkɔ lal fɛɲ eke b'ɔsu ey a, li b'ot ow em es, l'ayal ow, yec'etɲ ke emeny l'ɔsu ey ɔɔɔɔ l'obn. 3Low yeɲm a eke m'ɔɲ ɔny a, ayal ɔny lɛɲɲ a etɲ. 4Úcur'm esɛ elɛl eke m'ucu ɔny ab af. Likɲ lal k'ɔtum ɔsum ey in obi em, eke l'ucum likɲ lis a; ebɛn nyam coco ɔny yeɲi, k'ɔtumɲ ɔsumɲ ey eke ucumɲm. 5M'el viny e likɲ a eci lis, etɲ ɔny eel likɲ a ec'ál a. ɛɲɲ eke ucu'm ke em yeɲi m'ucu'r a b'ɔsu ey ɔɔɔɔ. Tasi em a, k'ɔtumɲ kokmɲ low kaka fɛɲ eke m'anm em. 6ɛɲɲ eke ucum im a, wɛl b'oc ɔwl'l gbɛɲ esɛ likɲ lal eke

† 14.17 li b'ow n'anɲ ɔny em sɛɲɲ fɛɲ: odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad esɛ n'anɲ ɔny em sɛɲɲ fɛɲ. † 14.22 Jwifɛl a am tutr eke Mɛsi a b'ow ow anygbɛl em agɲ fɛɲ ec'any af, li jɛj agɲ ek'elm Jwifɛl a e low l'ok ke li kókr Israel em.

ósum ey af; li bi wew es, etɲ wel b'ot ekɲ ál wewɛ a wɔwl alm iri ok es. 7Eke b'anɲɲ em em etɲ em e sodad a yeɟi b'anɲɲ ɔny em a, ibrmn em Es low yec'a eke erurir a, li b'ow n'ɔɲ ɔny. 8Eke b'ɔsur ey nɔnɔ a, b'ow yegmn eke eel em e **jam** us esel; ow em anake em Es ec'anygbel a b'ow ey ɔkm a.

9Esɛ lelel eke em Es b'erur'm ab af a, em yeɟi mi b'erur ɔny eben. Ànɲɲ em ec'erur ab em. 10B'ow anɲɲ em ec'erur ab em eke b'ɔsur em e sol a, esɛ lelel eke m'ɔsu em Es e sol a ke m'anɲɲ in ec'erur ab em ab af.

11Mi dad ɔny low na yec'etɲ ke em eci sos em iɲn a áɲɲ ɔny em, ke ow ɔɲ ɔny e sos em iɲn a iy neny. 12Kin em ec'ol a eke m'am ɔɲ ɔny a: èruririr ɔny ɔfr esɛ lelel eke m'erur ɔny ab af. 13Erur ligbel a eke eɲɲ ɔtu eke k'elu ɔkm a ce el ke l'írmn in e sel a lawlel e nuɲ af. 14Eke bi kokr low yec'a eke m'am ibrm ɔny a, ke eel em lawlel ŋ. 15Mi k'ow m'esɲ'm ɔny madu ij, aɲke adu úwm in ec'es ew es e low eke bi kok ab any. M'am esɲ ɔny em lawlel aɲke em Es em e low fɛɲ eke mi wewr a, mi yegm ɔny. 16Ow elm ɔny sɔsuamn ocmn'm, kɔ em mi sɔsum m'ot ɔny; m'ew ɔny eke k'imn ɔsur ey, ɔsur ey eke b'anɲɲ ibn. Ow b'ow ɔɲ em Es ɔɲ ɔny low fɛɲ eke am ibrmn em e nin em a. 17Low a eke m'am ibrm ɔny a el: èruririr ɔny ɔfr.»

Wus ec'agɲ ifn Jesu lele in ec'agɲ ab ab

18«Eke wus ɔny ɔny e sifn, ɔkan eke em l'ikɲ anym l'ifn'm. 19Blel eel wus ec'ana, wus ɔny ɔny ec'erur eke eel in ec'a sosiem. Kɔ mi sɔsum m'ot m'ok ɔny saw, elmn wus ec'ij: na sosiem anake wus b'ifn ɔny a. 20Ŋkan low a eke mi dad ɔny a: “Adu ágbm akam in ec'es ew a.” Eke agɲ ijr'm gbre, ɔny yeɟi -li b'ow -l'ijr ɔny gbre; eke -l'elum em e low yegm a, -li b'ow -n'ɔny ɔny ec'a yeɟi ec'elum. 21Etɲ em sosiem -li b'ow -li kok ɔny ów amua fɛɲ, aɲke eɲɲ a eke erm'm a, -l'uwm ow any. 22Blel m'owm, etɲ blel mi dadm el odad ana, ke blel ow elm el sikpl. Kɔ caca em a, -n'ɔnym low eke -li ki dad -li dogɲɲ sos ij. 23Eɲɲ ek'ɔny em e sifn a, ɔny em Es yeɟi eci sifn. 24Blel el ec'araɲn a mi kokm ów eke eɲɲ ejeci k'ɔtum kokm ana, ke blel ow elm el sikpl. Kin, ca -l'ɛkn em ec'ów a etɲ em lele em Es ab -n'am ifn ey. 25Gbɛkɔ ów amua am ey yec'etɲ ke odad na eke wel nɔn el ec'ol ab em a íy neny: *-N'ɔny em e sifn ów ɔbr em.* † 26Abu Elum Es a b'ow ow: in l'el low nenyembri nyam ec'Abɲ eke anɲ em Es ogɲ am ow. Em Es b'ow oc'r ɔɲ'm m'ɔɲ ɔny, etɲ li b'ow l'ij em e danɲku. † 27Etɲ ɔny yeɟi, b'ow ijr em e danɲku aɲke anɲɲ em ab nuɲ ɔb em etɲ.»

16 1«M'am dad ɔny ów amua yec'etɲ ke k'ówrnm ɔny ec'omn a. 2Wel b'ow ogɲ ɔny **Nyam** nuɲ igɲ susu. Etɲ emeny lɛɲɲ anɲ anym am ow eke agɲ a eke b'ow ibi ɔny a b'ow tutr eke ow el Nyam juma anake -n'am kok a. 3-Li b'ow -li kok eben aɲke -l'uwm em Es any, etɲ em obi em

† 15.25 Selu 35.19; 69.5. † 15.26 Èkn Jan 14.16 lele ow ec'akr otar ab ab.

obi yeji -l'uwm'm any. ⁴Gbekɔ mi dad ɔny low na yec'etɛɛ ke lɛɛɛ a eke ow b'ow ow a, ɔkan eke m'ikɛ anym mi dad ɔny.»

Abɛ Lala e juma

«Mi dadm ɔny low na nuɛ ɔb em etɛ aɛke m'anɛ ɔny ab. ⁵Sica m'aam eɛɛ a ek'erm'm a ogɛ, etɛ ɔny em ec'eɛɛɛ kaka íbram im yogɛ a eke m'aam a. ⁶Nene eke mi dad a, sos ɔw ɔny es nimum. ⁷Gbekɔ m'am dad ɔny tasi eke ow akpl ɔny eci eke mi k'im; tasi em a, eke m'iim, Abu Elum Es a k'ow owm. Kɔ eke m'im a, m'ow m'ɔɛ'n l'ow. ⁸Etɛ lɛɛɛ eke li b'ow l'ow a, li b'ow li yegm wus ec'agɛ a el eci wus ey sikpl owi ab em, low nenyembri nyam owi ab em, lele Nyam e jej ok owi ab em ab. ⁹-L'ok wus sikpl owi em aɛke -l'ubmn'm nawre; ¹⁰-l'ok wus low nenyembri nyam owi em aɛke m'aam em Es ogɛ etɛ -li k'ow -l'eknmn'm ij;† ¹¹-l'ok wus jej ok owi em aɛke wus ec'abusu es a, wɛl ɔb'r low ŋ.

¹²Sicaca em a, m'ɔny ów ɔɔɔ eke mi ki dad ɔny, kɔ k'ow ɔtumn irimɛ ij. ¹³Gbekɔ lɛɛɛ a eke low nenyembri nyam ec'Abɛ a b'ow ow a, li b'ow ni nyimɛ ɔny low nenyembri nyam fɛɛ em. Li k'ow li dadm in obi e nin em ec'odad, kɔ li b'ow li dad yec'a eke l'iri a, etɛ li b'ow l'ewar ɔny low yec'eke b'ow ey a. ¹⁴Li b'ow l'elu em ec'anygbɛl a ɔkm, aɛke li b'ow l'ot yec'a ek'el em ec'a, etɛ li b'ow li dad ɔny ow e low. ¹⁵Em Es ec'ob fɛɛ eke ɔny a, el em eci; ow sosiem anake mi dad m'ese: Abɛ b'ow eb yec'ek'el em ec'a etɛ li b'ow li dad ɔny ow e low.»

Sos es ɔw b'ow itɛɛ el sos em ijɛ

¹⁶«Ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etɛ emeny eke ow b'ow kok seɛɛɛ waa a, b'ow ewal ekan'm.» ¹⁷Etɛ in e **jam** esel ab em e beb am dad el ɔfr em ese: «Ke na in e nyandre el ayaf ee? Li dad ey eke ow'n k'ow in ibnm eke es k'ow es eknm'n ij; etɛ emeny ow'n b'ow in kok seɛɛɛ waa, es b'ow es ewl es ek'n. Etɛ emeny li dad eke in aam Es ogɛ. ¹⁸Seɛɛɛ waa a eke n'am dad ow ec'odad a e nyandre el bogɛ ec'ee? Low yec'a eke n'am erur eke li ki dad a, si k'irim!» ¹⁹Jesu am uw any eke jam esel a am ɔl eke k'ibrm'n low. Ow ɔɛ li dad wɛl nine: «Mi dad ɔny eke ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etɛ emeny eke ow b'ow kok seɛɛɛ waa a, b'ow ewal ekan'm. Kɔ na ec'anake ɔny ɔfr em a am ɔɔl ow e nyandre ab ee? ²⁰Es, low nawre m'am dad ɔny: b'ow ikɛɛɛ ɔɛɛ kokr ɔɛɛɛ, kɔ wus gbɛ b'ow anɛ sos em ijɛ em; b'ow anɛ sos es ɔw em, kɔ ɔny eci sos es ɔw a b'ow itɛɛ el sos em ijɛ. ²¹Yɔw ám ew iy a, li b'anɛ gbɛ ij em, aɛke in e gbɛ ij e lɛɛɛ a ow ŋ.

† 16.10 Jwifɛl bi tutr eke el eci ol a ec'elum em, Nyam b'ow eb el. Abɛ Lala b'ow yegm el eke Nyam b'eb agɛ a eke b'oc el ec'ɔmn a elu Jesu Krist em, ke b'oc'r ese el eci Sɔg Es af a (Rom 1.17; 3.21-22). Jesu b'im Es ogɛ ba ow b'uwr a, Abɛ b'ow ayal ow ok agɛ a es sos em, eke low a eke n'am dad a el nawre tasi, l'el Nyam ec'Iy.

Kɔ li b'ew iy a, li b'ijl gbre ij ab es, iy a eke l'ew a eci sos em eke am iɲn'n a sɔsiem. ²² Eɓen eke sicaca em a, anɲn gbre ij em ana, gbekɔ emeny m'ow m'ewl m'ekn ɔny etɲ b'ow anɲn sos em iɲn em; sos em iɲn ikɲ na, eɲɲ kaka k'ɔtum ebm ɔny abu em. ²³ Eke leɲɲ ikɲ na b'ow a, k'ow ibramn'm low kaka feɲ ij. Eɛ, low nawre m'am dad ɔny: ob feɲ eke b'ow ibrmn em Eɛ em e nin em a, li b'ow n'ɔɲ ɔny. ²⁴ Toɲ ke it yefenyina a, ibramn low kaka em e nin em. Ke ɔny e sos em iɲn a ágb a, ibrmn, b'ow eɲan.»

Jesu akm wus es

²⁵ «M'oc nyandre em odad mi dad ɔny ów amua feɲ. Leɲɲ am ow eke mi k'ow mi dadm ɔny eɓen ij, kɔ yogɲ anake m'ow mi dad ɔny em Eɛ e lís e low a lala em a. ²⁶ Ow e leɲɲ ab em a, b'ow ibrmn em Eɛ low em e nin em; mi dadm ɔny eke m'ow mi ɲɔɲn'n m'ɔɲ ɔny, ²⁷ aɲke em Eɛ in obi li b'erur ɔny. Li b'erur ɔny aɲke b'erurir'm etɲ b'ubr nawre eke m'anɲ Nyam oɲɲ m'ow. ²⁸ M'anɲ em Eɛ oɲɲ m'ow m'ey wus af aɲa. Sica m'am elu wus es ke m'ewl m'im em Eɛ oɲɲ a.» ²⁹ In e **jam** esel a am dad'r ese: «Sica am dad ów a erum mar, ócm odad nyandre em dadrm odad ij. ³⁰ Sica s'uw any eke uw low low feɲ any, etɲ b'ikɲ anym uw low yec'a eke wɛl k'ibrm ɲ ab any. Em aɲa anake s'ub nawre eke anɲ Nyam oɲɲ ow a.» ³¹ Jesu dad el nine: «Catɲ ubr nawre ee? ³² Eɛ, wanci am ow, etɲ wanci a ow yeɲi ɲ; yogɲ ɔny feɲ b'ow ɔmun es, ke eɲɲ eɲɲ ím in oɲɲ ke ow ɔɲ igɲɲ elul'm es em ɔny. Nɲaɲ, tasi em a, m'anm em ɔny aɲke em Eɛ anɲ em ab. ³³ Mi dad ɔny ów amua feɲ yec'etɲ ke em em a, éɲan erm es ey. B'ow iɲr gbre wus af aɲa, kɔ erm úsu ɔny lokm aɲke m'akm wus es.»

Jesu am ɲɔɲɲ Nyam in ec'anygbel a ek'ey ɔkm a eci

17 ¹ Sica eke Jesu dad sodad amua bake ow uwr a, l'igbl any oɲɲ afr etɲ li dad nine: «Em Eɛ, wanci a ow ɲ; èlu Ejimɲ ec'anygbel a ɔkm yec'etɲ ke Ejimɲ yeɲi èlu ɲ ec'a ɔkm, ² ke n'ɔɲ agɲ a eke ot abul il a sel ek'ɔnym uwr, abusu a eke ɔɲ'n agɲ e nuɲ af ab em. ³ Sel ek'ɔnym uwr a el: ke wɛl úw'ɲ any, ɲ eke el Nyam nawre nyam coco a, ke wɛl úw Jesu Krist eke erm a yeɲ'any. ⁴ M'elu ɲ ec'anygbel a ɔkm wus af aɲa, juma a eke ɔɲ'm eke mi ki kok ab em. ⁵ Sica em Eɛ, anygbel a eke m'eyɲ ɲ e lís gbuj ke wus anɲ a, èlu'm anygbel ikɲ na ɔkm ɲ ec'any af.»

Jesu am ɲɔɲɲ Nyam ɔɲ in e jam esel a

⁶ «Wus ec'agɲ a eke ot abul'm a, m'oc'ɲ mi yeɲm el. -Lel ɲ eci etɲ ot abul'm etɲ -l'ɔsu ɲ ec'odad ebl a. ⁷ Sica -l'uw any eke ob feɲ eke m'ɔny a, ɲ oɲɲ ow anɲ ow, ⁸ aɲke m'ɔɲ el odad a eke ɔɲ'm a, etɲ -l'eb. Tasi -l'eyɲ -l'eb eke m'anɲ ɲ oɲɲ a m'ow, etɲ -l'ub nawre eke erm'm. ⁹ M'am ɲɔɲɲ'ɲ el eci; ow elm wus eci mi ɲɔɲɲm, kɔ agɲ a eke abul'm a sɔsiem aɲke -l'el ɲ eci. ¹⁰ Ob feɲ eke m'ɔny a ɲ eci, etɲ ɲ ec'eke ɔny a yeɲi el em eci, etɲ em ec'anygbel a b'ey ɔkm el em.

¹¹Mi k'ow m'anm wus ij, kɔ el gbe -n'anɔ; em, m'am ow η ogɔ. Em Es lala, ɔsu el η e nin a ek'ɔɔ'm ab em, yec'etɔ ke -l'el nyam, ese el el eke em lele η ab s'el nyam ab af. ¹²Eke m'anɔ el ab a, m'ɔsu el η e nin em, nin a eke ɔɔ'm ab em. Mi b'ew el nyamn af, etɔ el em ec'egɔ kaka iram, ek'ow elm in a cɛ ek'it eke k'irm, ke Nyam Lel a íy neny a.† ¹³Sica m'am ow η ogɔ, etɔ emeny eke m'anɔ wus a, m'am dad eɓen yec'etɔ ke el em a, -n'ɛɔ em e sos em iɔn a, sos em iɔn a nimum. ¹⁴M'ɔɔ el η ec'odad a etɔ wus ɔny el e sifn, aɔke -l'elm wus eci ese el el eke em yeji m'elm wus ec'ab af. ¹⁵Mi ηɔɔnm eke k'ɔny ot el es wus af aɔa, kɔ eke k'ɔsu el Low Iɔɔ η Es e lís. ¹⁶-L'elm wus eci ese el el eke m'elm wus ec'ab af.

¹⁷η ec'odad a el low nenyembri nyam. Low nenyembri nyam ab em, kòk el -l'el η eci kpekɔ kpekɔ. ¹⁸M'am ɛrm el wus ec'agɔ em ese el el eke em yeji erm'm wus ec'agɔ em ab af. ¹⁹M'am ocr em sosi nimum m'ɔɔ'η el eci, yec'etɔ ke el yeji -l'el η eci kpekɔ kpekɔ.»

Jesu am ηɔɔn Nyam ɔɔ agɔ a feɔ eke b'ow ub'r nawre a

²⁰«Ow elm el ɔny cɛ eci Nyam mi ηɔɔnm kɔ agɔ a eke el yeji b'ow ub'm nawre jam esel a eci danɔ ij ab em a. ²¹M'am ηɔɔn eke el feɔ -li k'el nyam. Em Es, ow it eke -li k'okr af ɛy ab ese el el eke m'anɔ η em ke η yeji anɔ em em ab af, yec'etɔ ke wus ec'agɔ a úb nawre eke ow el η erm'm. ²²Etɔ m'ɔɔ el anygbel a eke ɔɔ'm a yec'etɔ ke -l'el nyam ese el el eke η lele em ab s'el nyam ab af. ²³M'anɔ el em etɔ η yeji anɔ em em; ow em anake -li b'ow -l'ɔtu -l'el nyam tasi a, yec'etɔ ke wus úw any eke erm'm etɔ b'erur el ese el el eke b'erur'm ab af.

²⁴Em Es, ot el ɔɔ'm, etɔ m'erur eke yogɔ a eke m'anɔ a, el yeji -n'anɔ em ab yec'etɔ ke -l'ekn em ec'anygbel a, anygbel a ek'ɔɔ'm a, aɔke erur'm gbuɔ eke wɛl ki kok wus a. ²⁵Em Es, Low Nyim Nyim Es, wus uwm'η any, kɔ em m'uw'η any etɔ agɔ amua uw any eke ow el η erm'm. ²⁶M'oc'η mi yeɔm el etɔ emeny m'ow m'oc'η mi yeɔm el yec'etɔ ke em ec'erur a eke ɔny a ánɔ el em, ke em obi yeji m'ánɔ el em.»

Jesu ec'ɔny

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Luk 22.47-53

18 ¹Eke Jesu dad ów amua bake ow uwr a, in e **jam** esel ab ab, -n'im Sedrɔn eci mij ewl mij a e jam a. Yogɔ, egb lakp nyam anɔ eke in e jam esel ab ab -n'imn -l'okr em. ²Judas eke am ɔl Jesu ij a yeji uw usu ab any, aɔke sakp ɔɔɔ Jesu lele in e jam esel ab ab b'as luku yogɔ. ³**Egb** waw esel ec'agɔ egbel a lele **Farisiel** ec'ogog ec'agɔ ab ab ot sɔɔda eyɔ lele usu ɔsu esel ab ɔɔ Judas, etɔ l'ot wɛl ab n'im egb lakp ab em. Ar mob anɔ el abu em etɔ -n'ɔnym es ekan mob lele mrabri ab. ⁴Etɔ eke Jesu uw low a feɔ eke b'ow eɔn'n ab any a, n'im li titm wɛl etɔ n'am ibrm wɛl l'ese: «Kɔ bwo am ɔɔ ee?» ⁵-Li dad ow nine: «Nasaret e Jesu.» Jesu dad el nine: «Em ana.» Ke Judas eke am ɔny Jesu ɔɔ el a anɔ el ab.

† 17.12 Selu 41.10; Jan 13.18.

⁶Κρεκῆ eke Jesu bi dad el ek'ow el in a, -li kpukῆ -n'im jam etῆ -l'ok wus. ⁷Ἐμενῆ Jesu am ibrm el ese: «Κὼ bwo am ὄλ ee?» -Li dad nine: «Nasaret e Jesu.» ⁸Jesu dad el nine: «M'ikῆ anym mi dad ὄny eke em ana. Eke ow el em am ὄl'm, ke ègbr agῆ likpr a es im.» ⁹Elel eke odad a eke li dad a k'iyr neny ana: «Ἐμ Ἐs, m'irmm ἠ ec'agῆ a eke abul'm a e nyam yeji.»[†]

¹⁰Sica Simῶ Pier ὄny lab ler em eke n'onym ab a l'ὄsm es, etῆ l'iyῆ egb waw es ligbel a ec'abu elum es a, etῆ l'ubr ow lidr e lῶru ab es. (Abu elum es a e nin a el Malkus.) ¹¹Κὼ Jesu dad Pier nine: «Ὀc ἠ e lab ler em a elu ow ec'ekpr ab em. Κὼ am tutr eke mi k'ow m'egῆm gbῆ e mij kpῶk a eke em Ἐs ὄῆm ab ee?»

¹²Srῶda eyῆ a lele el eci nyimn es ab ab, Jwifel ec'es ew el a eci usu ὄsu esel a okr af ὄny Jesu etῆ -n'awῆ ow. ¹³-L'ikῆ anym -l'oc ow -n'im An ogῆ a.[†] An el Kayif eke lakpo ab af el **egb** waw es ligbel a eci anu. ¹⁴Ke Kayif anake ὄm Jwifel ec'es ew el a ów dad eke: ow'n akpl ὄny eci eke egῆ nyam in k'uw dedeku a feῆ ec'a.

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-70; Mark 14.66-68; Luk 22.55-57

¹⁵Simῶ Pier lele **jam** es ejeci nyam ab am us Jesu jam. Eke jam es na el egῆ eke **egb** waw es ligbel a uw any a, ow ὄῆ l'ey ow e gbugῆ a Jesu ab. ¹⁶Κὼ Pier gbῆ anῆ gbῆῆ lisany a. Etῆ jam es a eke egb waw es ligbel a uw any a ey ὄkm ow dad ὄw a eke am ὄsu lisany a odad etῆ n'ὄῆ Pier yeji ey gbugῆ a. ¹⁷ὄw a dad Pier nine: «Κὼ ἠ yeji, elm egῆ na e jam esel ab em ec'egῆ nyam ee?» Pier dad'r nine: «M'elm in e jam es.» ¹⁸Ow el lefr legῆ iy, ow sosiem anake madu a lele usu ὄsu esel ab ab fuf al ke ok es am ὄgbu a. Pier yeji anῆ el em etῆ am ὄgbu al a.

Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low

Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Luk 22.66-71

¹⁹**Egb** waw es ligbel a am ibrm Jesu low eke ὄn in e **jam** esel a lele in e low yeḡm ab ab es. ²⁰Jesu dad'r nine: «Mi dad agῆ a feῆ ec'any af; seḡῆ a feῆ mi bi yeḡm agῆ low **Nyam** nuῆ igῆ susu a lele **Nyamel** gbῆl em ab, yogῆ eke Jwifel feῆ b'as luku a etῆ mi dádm low kaka es lῶl em. ²¹Κὼ bla sosiem etῆ am ibrm im low ee? Ìbrm agῆ a eke iri yec'a eke mi dad el a; el, -l'uw yec'a eke mi dad el ab any senyn senyn.» ²²Eke Jesu dad nene a, usu ὄsu esel ab em e nyam ek'anῆ yogῆ a edῆ Jesu any af etῆ am dad ese: «Κὼ eben eke am dad **egb** waw es ligbel odad ana ee?» ²³Jesu dad'r nine: «Eke mi dad low eke akplm, èlu ὄkm; sica eke low a eke mi dad a akpl, ke bla sosiem etῆ am ὄr'm ee?» ²⁴Etῆ An ὄῆ wel oc Jesu eke anῆ meb em a im egb waw es ligbel Kayif ogῆ a.

[†] 18.9 Jan 17.12.   [†] 18.13 Èkn Luk 3.2 ec'akr otar a.

Emeny Pier egbr Jesu

Matie 26.71-75; Mark 14.69-72; Luk 22.58-62

²⁵Wanci ab af ce, Simo Pier gbe anj yogj a ce am ogbu al. Wel am ibrm'n ese: «Ko η yeji elm egj na e **jam** esel ab em ec'egj nyam ee?» Ko Pier egbr dad nine: «M'elm in e jam esel ab em ec'egj.» ²⁶**Egb** waw es ligbel a e madu ab em e nyam, eke el egj a eke Pier akpr loru es a ec'egj a, dad'r nine: «Ko m'eknm'η in ab egb lakp ab em ee?» ²⁷Ko emeny Pier egbr. Etj ow e wanci ab af ce ηgɔs ikj.

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Luk 23.1-5

²⁸Ibribr fafa em a, wel igj Kayif ogj a etj oc Jesu im **Pilat** eke Rom ew Jude ec'es ew es a eci gbugj a.† Jwifel ec'es ewel a okm gbugj a bake -li k' **uwmm** anj, **Pak** ec'ob eke -li k'otu -l'ij a sosome.† ²⁹Ow sosome Pilat ow egj el gber etj am ibrm el ese: «Ko bla lowi af am cicar egj na ee?» ³⁰-Li dad ow nine: «Blel l'elm low ηjη kok es, blel s'ocm'n s'ism'η.» ³¹Pilat dad el nine: «Ocr ir ony obi ke ony ec'ol ab em, jéjr in e low okr.» -Li dad nine: «S'onym abusu eke si k'ob egj low low eci.» ³²Jesu eci low owi a eke dad ow ec'odad a ec'el el eke k'iy r neny ana.†

³³Etj Pilat ewl ey gbugj; n'oj wel esj Jesu ow etj n'am ibrm ow l'ese: «Ko η, Jwifel ec'eb ebu ab ana ee?» ³⁴Jesu dad nine: «Ko eke tutr η obi etj am dad, oglog agj dad'η em e lís e low ee?» ³⁵Pilat dad nine: «Ko em Jwif m'el ee? η ec'eb ec'agj lele **egb** waw esel egbel ab oc'η is'm; ko bla kok ee?» ³⁶Jesu dad nine: «Em ec'es ew a elm wus na eci; blel em ec'es ew a el wus na eci, ke blel em eci juma kok esel a ógj mum. -Li k'egjnm wel ocm im wam Jwifel ec'es ewel a. Njan, em ec'es ew a elm wus na eci.» ³⁷Etj Pilat dad'r nine: «Nje η, eb ebu ee?» Jesu dad nine: «η dad eke m'el eb ebu. Em, wel ew'm m'ow wus af aηa eke mi k'ij low nenyembri nyam e danju. Egj feη eke el low nenyembri nyam ec'a b'iri em ec'odad.» ³⁸Pilat dad nine: «Low nenyembri nyam, ke bla?»

Wel ob Jesu low low eci

Matie 27.15-31; Mark 15.6-20; Luk 23.13-25

Eke **Pilat** dad ów amua bake ow uwr a, emeny l'ewl n'im gber n'egj Jwifel a, etj li dad wel nine: «Mi k'eknm low sosome eke mi k'ob egj na low a. ³⁹Gbeko ony ec'ol a eke ony ab em, sakp sakp feη **Pak** ec'es gbegbl e legj a, mi b'elu ony sobel em es nyam es. Ko am

---

† **18.28** Èkn Matie 27.1 ec'akr otar a. † **18.28** Jwifel ec'ol em a, eke Jwif nyam ey egj ek'elm Jwif ec'akj, ke l' uwm anj ij ton segj lɔbη gɔj. Ow onj li k'otum n'anm Pak ec'es gbegbl ab em ij. † **18.32** Èkn Jan 12.32-33.

erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'ony ony ee?»⁴⁰ -Li dad ow sɔg em nine: «Njan, ow elm in! Ey, Barabas s'am erur!» Ke Barabas a egɛɛ ɲɲɛɛ.

19¹ Eɛɛɛ **Pilat** ɔɔ abusu wɛl oc Jesu ow eke wɛl k'ɔr'r ɲɲɛɛ em. ² Sɔɔda eyɛɛ a ol mirɲ tufe etɲ us'r; -l'us ow mob sus em ebl yeji. ³ -Low -li titm ow etɲ -li dad ow nine: «Jwifel ec'eb ebu, s'am ibrm'ɲ!»[†] Eɛɛɛ -n'am dɛdɲ ow any af. ⁴ Eɛɛɛɛ Pilat ewl ey ɔkm etɲ am dad dedeku a esɛ: «M'ow m'oc'r m'is ɔny gbenɲ aɲa yec'etɲ ke úwr any eke m'ɛɲnm low eke mi k'ɔbr egɛɛ na low.» ⁵ Ca Jesu ey ɔkm; l'us mirɲ tufe a lele mob sus em ebl ab ab. Pilat dad el nine: «Kin egɛɛ a!» ⁶ Gbɛkɔ kpɛkɛɛ eke **egb** waw esɛl ec'es ewel a lele usu ɔsu esɛl ab ab ek'n'a, -n'am ɔg -li dad -l'esɛ: «Èw'r oliɲɲ af! Èw'r oliɲɲ af!» Pilat dad el nine: «Ìmn ɔny obi ewr ir oliɲɲ af,[†] kɔ em em tasi a, m'ɛɲnm low kaka eke mi k'oc m'ɔbr'r low.» ⁷ Jwifel a dad'r nine: «Ey s'ony ol, etɲ ol ab em l'it eke li k'uw, aɲke l'urum etɲ li dad ek'in Nyam ec'Iy.»[†]

⁸ Eke Pilat iri sodad amua a, in eci erɲɲ a obn. ⁹ L'ewl l'ey gbugɲ etɲ n'am ibrm Jesu l'esɛ: «Kɔ ɲ, bogɲ iy ee?» Kɔ Jesu cicm sar okm'n es.[†] ¹⁰ Eɛɛɛɛ Pilat dad'r nine: «Erurm eke ki dad'm odad ee? Kɔ uwm any eke m'ony abusu eke mi k'elu'ɲ es, etɲ eɛɛɛɛ m'ony abusu yeji eke mi k'ony wɛl ew'ɲ oliɲɲ af ee?» ¹¹ Jesu dad'r nine: «ɲ obi em a, ɔnym abusu kaka em af eke ow elm yec'a eke Nyam ɔɲɲ a. Na sosiɛm anake egɛɛ a eke oc ow'm ɲ ogɲ a[†] kok sikpl akm ɲ a.»

¹² Wanci ab af cɛ Pilat am ɔl elel eke k'elul Jesu es. Gbɛkɔ Jwifel a am ɔg dad esɛ: «Eke elu egɛɛ na es, k'ow elm **Sesar** e lawl ij![†] Egɛɛ fɛɲ eke urum ke am ocr in sosi eb ebu a, el Sesar ec'ifnu!» ¹³ Eke Pilat iri sodad amua a, n'ony wɛl oc Jesu ow gbenɲ; n'ony ow ow sig es jej ok usu a eke wɛl b'esɲ «Usu eke wɛl kok mebn em»[†] (ke **Ebre** em wɛl b'esɲ «Gabata»). ¹⁴ Ow el **Pak** ec'es gbɛgbl a e nɛnɛɲɲ krɛkrɛ a e sos bebɛm e legɲ. Eke legɲ am uyu nuɲ a, Pilat dad Jwifel a nine: «Kin ɔny eci eb ebu a!» ¹⁵ Gbɛkɔ -n'am ɔg -li dad -l'esɛ: «Wɛl íbír! Wɛl íbír! Èw'r oliɲɲ af!» Pilat dad el nine: «Kɔ ow it eke mi k'ew ɔny ec'eb ebu a oliɲɲ af ee?» Egb waw esɛl egbel a dad nine: «S'onym eb ebu ejeci eke ow elm Sesar cɛ.»[†] ¹⁶ Eɛɛɛɛ sica Pilat elu Jesu es ɔɲ el eke -li k'ew ow oliɲɲ af.

[†] 19.3 Èkn Matie 27.29 ec'akr otar a. [†] 19.6 Ìmn ɔny obi ewr ir oliɲɲ af: odad na em Pilat am kokr el miyer; l'uw any sɛɲɲɲ sɛɲɲɲ eke Rom eyɛɛ ɔɔm Jwifel abusu eke k'ɔb egɛɛ low luw eci. [†] 19.7 Ob Ap 24.16. [†] 19.9 Èkn Esayi 53.7. [†] 19.11 Èkn Mark 15.1. [†] 19.12 *Sesar e lawl*: nin eke wɛl b'ony egɛɛ eke bi kok low ligbɛl ɔɲ Sesar. El em ec'egɲ eke in e low ókm Sesar es sos em a, li b'ijr ow gbɛɛ luw eci. [†] 19.13 *Usu eke wɛl kok mebn em*: yogɲ anake Pilat b'ony dedeku a jej ok egbel ec'amani a. [†] 19.15 Jwifel éɲɲɲ ebn eke Nyam any uwm es k'el el ec'eb ebu. Odad na em -n'am titɲɲ anm.

Wel ew Jesu oliķn af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Luk 23.26-43

Etņ -n'ony Jesu -l'oc ab -n'im. ¹⁷L'abu in ec'olikh a in obi† etņ l'ey ɔkm baņn a n'im usu nyam eke wel b'eshj "Nuņ kpɔk ec'usu" (ke **Ebre** em wel b'eshj "Golgota"). ¹⁸Yogņ anake srɔda eyņ a ew Jesu oliķn af a. -L'ew agņ ejeci yony yeji oliķn af, etņ Jesu anņ el arañn. ¹⁹**Pilat** ɔņ wel nɔn lel aru oliķn a; kin ow eke wel nɔn: "Nasaret e Jesu, Jwifel ec'eb ebu". ²⁰Jwifel nɔnɔ awl lel a aņke yogņ a eke wel ew Jesu oliķn af a titm baņn a,† etņ lel a eke wel nɔn a el **Ebre** em, Laten em lele **Græk** em ab. ²¹Ow ɔņ Jwifel ec'**egb** waw esel ec'es ewel a im am dad Pilat ese: « "Jwifel ec'eb ebu a" eke wel nɔn a, k'ew es, kɔ nɔn dad ese: "Egņ na nine: m'el Jwifel ec'eb ebu".» ²²Pilat dad nine: «Ow a eke mi ki nɔn a ow mi nɔn a.»

²³Eke srɔda eyņ a ew Jesu oliķn af a, -l'oc ow eci mob sos ew a, etņ -li cec sakp yar; eņņ eņņ akp nyam ebm.† -L'oc ow eci mob sus em gbɛl a ek'el mrumru, ke ow el ol em wel ol a. ²⁴Srɔda eyņ a am dadarir ese: «Si k'onyn mob sus em gbɛl na si ki gbagbrmn em, kɔ si kókr sɔsum oc, s'uwr eņņ eke ow k'el in ec'ab any.» Ow ɔņ Nyam Lel a íy neny: *-Li cec em ec'ob sos ew a el ɔfr etņ -li kok em e mob sus em gbɛl a eci sɔsum oc.*† Srɔda eyņ a e low a eke kok ab ana.

²⁵Jesu lis ena, lis lisijow, Klopas ey Mari lele Mari Magdala baņn yɔwi ab ab anņ oliķn a e saw. ²⁶Jesu ekn lis etņ l'ekn **jam** es a eke li b'erur a ek'anņ lis saw. Li dad ow nine: «Em lis, kin ejimņ.» ²⁷Etņ li dad jam es a nine: «Kin esņ.» Ow e legņ a etņ anake jam es a eb ew'r es in ogņ a.

Jesu eci luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Luk 23.44-49

²⁸Eke low na b'ec a, Jesu uw any eke low feņ uwr ŋ. Ke sica Nyam Lel ec'odad a íy neny a, li dad nine: «Mij amn am ɔny'm.»† ²⁹Mijel nyam anņ yogņ eke srɔda eyņ a eci mar anņ em, etņ -l'oc mbra -l'usm mar ab em, -l'oc -l'ucur likņ etņ -l'igņ Jesu neny. ³⁰Eke l'egņ mar a, li dad nine: «Feņ iy neny ŋ.» Li b'is any es, etņ l'ok sel es.

Srɔda eyņ a upr Jesu menegb em

³¹Legņ a el nenegņ e sos bebm e legņ; Jwifel éurum eke legņuw k'anņ oliķn af **nenegņ** e legņ,† etņ emeny nenegņ e legņ na yeji el nenegņ ligbel; ow sosiem,

---

† **19.17** Rom eyņ ec'ol em a, wel b'or eņņ a eke wel ɔb low a say eke mowi ey anņ enyembri a, ba ow b'uwr, ke wel ɔņ'n l'abu in obi ec'olikh a toņ l'ok usu a eke wel b'ow kok'r low ŋuņ a. † **19.20** Rom eyņ bi kok nyandre ew eņņ oliķn af baņn saw yec'etņ ke agņ ékn ke -n'ony tutr. † **19.23** Rom eci srɔda eyņ a, gbuņ ke -l'ibi eņņ eke wel ɔb low a, -li b'ot ow mob es sos, ke mob a él el eci. † **19.24** Selu 22.19. † **19.28** Selu 69.22b. † **19.31** *Nenegņ e legņ*: ékn Matie 27.58 ec'akr otar a.

-l'ibrm eke Pilat k'ɔŋ wel bubm agɲ a eke anɲ oliɲ af a akr[†] ke wel ɔny ot el es. ³²Sɔɔda eyɲ a im etɲ bubm agɲ a eke wel ew oliɲ af Jesu ab a akr. ³³Eke -li b'ok Jesu ogɲ a, -l'ɛkn eke ow uw ŋ; ow sosiem anake -li bubam ow akr a. ³⁴Gbɛkɔ sɔɔda eyɲ ab em e nyam oc in eci mpragb a igɲ Jesu mɛnɛgb em etɲ kɛkɛɲ mebl lele mij ab am ok es. ³⁵ɛgɲ a ek'am ij ów amua e danɲu a ɛkn ów a etɲ in e danɲu ij a el nawrɛ; in, l'uw any eke low nawrɛ n'am dad. N'am ij ow e danɲu yec'etɲ ke ɔny yeji úbr nawrɛ. ³⁶Tasi em a, ów amua ey yec'etɲ ke Nyam Lɛl ec'odad a íy neny: *Wel k'ow ubm'n luw kaka es.*[†] ³⁷ɛtɲ emeny Nyam Lɛl ejec'am dad esɛ: *-Li b'ow -li ler egɲ a eke -l'upar mɛnɛgb em a.*[†]

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Luk 23.50-56

³⁸Ów amua b'ɛc a, Josef, Arimate baɲn iy a ow ibrm **Pilat** abusu eke k'oc Jesu eci sos megl a.[†] Ke Josef a, Jesu eci **jam** es kɔ es lɔl em, anɲke li b'uru Jwifel ec'es ewel a. Pilat ɔŋ'n abusu l'oc Jesu eci sos megl ab ab n'im. ³⁹Nikodɛm a eke ncok nyam im eɲɲ Jesu a yeji ow. L'ism **kpey** eke wel wuwlm mijey ejec'ab ke ow eci leg a ɔtu eke k'ij kilo likɲ lele lɛw ab. ⁴⁰Agɲ a yony mum oc Jesu eci sos megl a, ok sɛkp sɲɔsɲɔ sigbad og ab af etɲ oc wiwrm'n sos ab esɛ elel eke Jwifel bi kok egɲ es oc em ab af. ⁴¹Usu a eke wel ew Jesu oliɲ af a, egb lakp nyam anɲ; em yogɲ, **uwɔmu** owr nyam anɲ eke wel ocm egɲ es em. ⁴²Eke ow el Jwifel a eci **nɛnɛgɲ** eci sos bɛbm e legɲ, ke **uwɔmu** a yeji titm a, -l'oc ow es em yogɲ.

Jesu eci luw em anɲ igb owi

Matie 28.1-8; Mark 16.1-8; Luk 24.1-12

20 ¹Dimas ibribr fafa a, ek'usu k'otm es a, Mari, Magdala yɔwi a im **uwɔmu** ab af. L'ɛkn uwɔmu neny a eci lob a ek'oc es anɲ saw. ²Ow ɔŋ l'uru es n'im n'ɛɲɲ Simɔ Pier lele **jam** es a eke Jesu b'erur ab ab, etɲ li dad wel nine: «Wel ɔny ɛgɲ gbɛl a oc es uwɔmu ab em, etɲ s'uwɲm yogɲ eke wel oc ew'r ab any.» ³ɛtɲ Pier lele jam es yec'ab ab im yogɲ a eke uwɔmu a anɲ a. ⁴Agɲ a yony mum okr af am uru es im, gbɛkɔ jam es yec'a uru es fafa akm Pier etɲ ikɲ anym im ok uwɔmu ab af. ⁵L'is es li ler uwɔmu ab em, etɲ l'ɛkn sigbad og eke ok es wus, kɔ l'eym uwɔmu ab em gbɛ. ⁶Simɔ Pier eke am us'r jam a yeji im ok yogɲ etɲ ey uwɔmu ab em.

[†] **19.31** Agɲ eke wel b'ew oliɲ af a, sel b'at el toɲ ke -l'uw. Ke sel k'átm el a, -li b'ot el ec'akr a -li tat likɲ a ke ow ɔŋ -l'ɛgɲm tel. -Li bi kok ɛben a, ow b'ɔŋ -l'ok sel, -l'uwɲm fafa. Gbɛkɔ eke wel bubm el akr a, -l'ɔtumɲ -li kokmɲ ij, ow b'ɔŋ -li b'uw fafa. [†] **19.36** Okm Ok 12.46; Awl 9.12. Lakpo lakpo fɛɲ eci Pak a, Israel ec'ey a bi gbɛgl Ejipt eke -l'okr ɔkm madu ɔkr em a ec'es. Es gbɛgl ab em -li b'ibi licebli -li kokr egb waw el e sikpl a eci. Ow itm eke licebli a eci luw kaka k'ub es. Ow anɲ esɛ Jesu ec'a eke Nyam ɔɔm abusu eke in e luw k'ub es ab af. Ow el Jesu eke eb licebli a ec'usu a. [†] **19.37** Zakari 12.10. [†] **19.38** ɛkn Matie 27.58 ec'akr otar a.

L'ekn sigbad og eke ok es wus yogŋ, 7lele gbad a eke wiwrm Jesu nuŋ ab a; gbad na anm sigbad og ab ab, kɔ wel ar es ew es usu ejeci. ⁸Etŋ jam es ejec'a, in a eke ikŋ anym im uwɔmu ab af a yeji ey uwɔmu ab em. L'ekn etŋ l'ub nawre. ⁹(Ke tasi em a, toŋ wanci ab af a, jam esel a k'irim Nyam Lel ec'odad ek'am dad eke Jesu in b'ow in igb agŋ ek'in uw ab em a e low.) ¹⁰Etŋ jam esel yony a ewl im el ogŋ a.

Jesu elu sos ɔkm yegm Mari, Magdala baŋŋ yɔwi a
Matie 28.9-10; Mark 16.9-11

¹¹Mari anŋ gbenŋ **uwɔmu** a saw, etŋ am ikŋ ɔŋŋ. ɔŋŋ ikŋ ab ab, l'is any es eke li k'ekn uwɔmu ab em; ¹²l'ekn **af** erm esel yony eke sus mob efu ok es usu a eke wel ew Jesu eci sos megl a: nyam anŋ nuŋ af etŋ nyam anŋ akr esr a. ¹³Afr erm esel a am ibrm'n ese: «Yɔw, kɔ bla etŋ am ikŋ ɔŋŋ ee?» Li dad wel nine: «Wel ɔny em Egŋ gbeliy oc es etŋ m'uwm yogŋ eke wel ew'r es ab any.» ¹⁴Eke n'am dad eben a, l'ewl sos meny etŋ l'ekn Jesu ek'anŋ yogŋ, kɔ l'uwm any eke ow el ow. ¹⁵Jesu ibrm'n nine: «Yɔw, kɔ bla etŋ am ikŋ ɔŋŋ ee? Kɔ bwo am ɔl ee?» N'am tutr eke ow el egb lakp a eci juma kok es a, na sosiem li dad ow nine: «Egŋ gbɛl, eke ow el ŋ oc'r ab im, ke yeŋm'm usu eke ew'r a, ke m'fm m'oc'r.» ¹⁶Jesu esŋ'n: «Mari!» L'ewl sos meny etŋ li dad ow Ebre em nine: «Rabuni!» (ek'el nyandre em «Low yegm agŋ es»). ¹⁷Jesu dad'r nine: «Njanŋ, k'ucu k'ony'm es! Mi k'iim em Es ogŋ a, kɔ im dad em lisijimɛl a eke m'aam em Es a eke ɔny yeji el ɔny Es a ogŋ, m'aam em e Nyam a eke ɔny yeji el ɔny e Nyam a ogŋ.» ¹⁸Etŋ Mari, Magdala yɔwi a im eŋŋ **jam** esel a etŋ am ɔb el amani dad ese: «M'ekn Egŋ gbɛl a!» Etŋ n'am dad wel low yec'a eke ow dad'r a.

Jesu yegm in e jam esel a sos
Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Luk 24.36-49

¹⁹Dimas a ce eci ncebles a, **jam** esel a as luku el nyam em. -Li babl masany a feŋ safue em aŋke -n'am uru Jwifel ec'es ewel a. Jesu ey ɔkm el ec'araŋŋ inym es etŋ am dad el ese: «Erm es ey aŋŋ ɔny ab!» ²⁰Li b'ok odad ab es a, n'am yegm wel in e sabu a lele in eci menegb em ab ab. Jam esel a sos em am iŋŋ, Es Kɔtɔkɔ eke -l'ekan a sosiem eci. ²¹Emeny Jesu am dad el ese: «Erm es ey aŋŋ ɔny ab! Eɛe lele eke em Es erm'm ab af a, em yeji m'am erm ɔny.» ²²Sodad amua b'uwr a, li fuf wel sel etŋ li dad wel nine: «Eŋan Abŋ Lala! ²³Agŋ a eke b'ow ocr sikpl apr a, b'ow eŋŋ oc ap; agŋ a eke k'ow ocmn sikpl apmn a, k'ow eŋnm oc ap.»

Jesu lele Toma ab

²⁴Lɛgŋ a eke Jesu ow el ec'araŋŋ a, **jam** esel lew yony ab em ec'egŋ nyam, Toma (eke wel igŋ nin af Oli a) anm el ab. ²⁵Jam esel ejec'a am dad'r ese: «S'ekn Es Kɔtɔkɔ!» Kɔ Toma dad el nine: «Eke m'eknm ecigbrɔ enyembri in e

sabu arañ a, eke m'ocm em ec'abuli a m'elum ecigbro a ec'omu a eke kok ab em, etj m'ocm em ec'abu a m'ujrm'n menegb em, mi k'ow m'ubm nawre.»

²⁶Dimas gber mum b'ec a, emeny Jesu eci jam esel a as luku êl ab em, etj na ec'a, Toma yeji anj el em. Wel babl mel a safue em, kɔ Jesu ey ɔkm inym es el ec'arañ etj am dad ese: «Erm es ey áñj ɔny ab!» ²⁷Etj li dad Toma nine: «Èw ñ ec'abuli a aña ke lér em e sabu a; ègñm ñ ec'abu ab es ujr'm menegb em. Kì bebar, kɔ ùb nawre.» ²⁸Toma dad'r nine: «Èm Ès Kɔɔkɔ em e Nyam!» ²⁹Jesu dad'r nine: «Eke ekn'm a anake ub nawre ab ee? Ehe b'ow el agj a eke k'ow eknm im ke b'ow ub'm nawre a eci!»

Lel a e liy a

³⁰Jesu kok meny ewr nɔɔɔ **jam** esel a ec'any af eke wel dadm ow ec'odad lel na em. ³¹Gbekɔ yec'a eke anj lel na em a, wel nɔn yec'etj ke úbr nawre† eke Jesu el **Mesi**, Nyam ec'Iy. Etj eke b'ony n ɔmn in em a, b'ow enjan sel in em.

Jesu okm sos ɔkm yegm in e jam esel

21 ¹Eke segñ beb ec a, emeny Jesu okm sos ɔkm yegm in e **jam** esel a, Tiberiad eci mij lekpl a† e nanu a. Kin elel eke Jesu okm sos ɔkm a: ²Simɔ Pier, Toma (eke wel igñ nin af Oli a), Natanael (Kana banj Galile wus af ec'a), Sebede ec'ey a, lele Jesu eci jam esel ejeci yony ab anake anj usu nyam a. ³Simɔ Pier dad el nine: «M'aam mij af.» -Li dad ow nine: «Ey yeji s'am ow ñ ab.» -N'im -l'ok mijetj ab em etj -n'im mij af. Gbekɔ ncok a gbɛ, -n'onym ɔcn kaka.

⁴Eke legñ am eny ow a, Jesu inym es nanu yogj, kɔ jam esel a uwm any eke ow el in. ⁵Etj Jesu dad el nine: «Èm jimel, kɔ ɔny n ɔcn tel ee?» -Li dad ow nine: «Njan o.» ⁶Li dad wel nine: «Òkr muw a mijetj a eci lidr ogog a, b'ow ɔny n ɔcn.» -Lok muw a, etj -l'ɔtum n -n'onym n -l'elumn ɔkm mij ab em anjke ɔcn nɔɔɔ iy em. ⁷Jam es a eke Jesu b'erur a dad Pier nine: «Ègñ a Ès Kɔɔkɔ!» Eke Simɔ Pier iri eke egñ a Ès Kɔɔkɔ a, l'us in e mob sus em a eke n'ony l'oc es a, etj l'ey mij ab em. ⁸Jam esel likpr a am ɔdu muw a eke ɔcn iy em a, etj -n'am owr nanu eci mijetj ab em. -Libnm nanu ab; ow ɔtu eke k'ij abu ekj yen.

⁹Eke -li b'us es wus a, yogj -l'ekn malel eke wel ok ɔcn lele futufutu ab es af. ¹⁰Jesu dad el nine: «Òtr ɔcn a eke caca ɔny n a eci beb owr.» ¹¹Simɔ Pier ewl ey mijetj ab em, etj usm muw a eke ɔcn egbel nɔɔɔ anj em ab es. ɔcn a ij ekj lɔbj lele lew lele nyahan ab. ɔcn a ek'iy em a bɔbɔ yeji, ɔkm muw a gbagbram es. ¹²Jesu dad el nine: «Òwr ijr ob.» Jam esel ab em ec'egñ kaka ócm any tuɔtuɔ em dadm esme: «Kɔ ñ, bwo el'ñ ee?» Tasi em a, -l'uw any senyn senyn eke Ès Kɔɔkɔ ana. ¹³Jesu kpukj im etj el, oc futufutu a etj cec el; n'ñj wel ɔcn a yeji. ¹⁴Luw em a eke Jesu igb a etj a, sakp nyahan em eke n'am yegm in e jam esel a sos ana.

† **20.31** yec'etj ke úbr nawre: Jan eci silél esig oglog em ec'a, yec'etj ke abu áñj ɔny em am ubr nawre. † **21.1** Galile eci mij lekpl a eci nin ejeci nyam el Tiberiad.

Jesu ewl ɔŋ Pier abusu Nyam e juma kok eci

15 Eke l'ijr ob ow uwr a, Jesu ibrm Simɔ Pier nine: «Jan jim Simɔ, kɔ em eci erur a eke ɔny a agb akm agɔ amua ec'a ee?» Li dad nine: «Ee, Es Kɔtɔkɔ, mi b'erur'ŋ, uw any.» Jesu dad'r nine: «Ɔsu em e mæceb ey a.» 16 Emeny l'ibrm ow sakp yony em nine: «Jan jim Simɔ, kɔ erur'm ee?» Li dad nine: «Ee, Es Kɔtɔkɔ, mi b'erur'ŋ, uw any.» Jesu dad'r nine: «Ɔsu em e mæceb a.» 17 Emeny l'ibrm ow sakp nyahan em nine: «Jan jim Simɔ, kɔ erur'm ee?» Pier sos ɔw es eke Jesu k'ibrm'n odad nyam a ce sakp nyahan. Etɔ li dad ow nine: «Es Kɔtɔkɔ, ŋ uw low fɛɔ any; uw any eke mi b'erur'ŋ!» Jesu dad'r nine: «Ɔsu em e mæceb a. 18 Ee, low nawre m'am dad ɔny: eke anɔ ŋgbafɛ a, ŋ obi bi sus ŋ e mob,[†] etɔ b'im yogɔ eke b'erur a; gbekɔ susu b'ow'ŋ sos a b'ow gegɔm sabu es,[†] egɔ ejeci b'ow sus'ŋ mob etɔ b'ow oc im ŋ yogɔ eke k'ow erurm eke k'im a.» 19 Sodad amua em, Jesu am yegm Pier ec'elel eke b'ow uwr ke ow em n'ɔŋ Nyam anygbel a. Sica Jesu dad'r nine: «Ɔs'm jam!»

Jesu e jam es a eke b'erur a e low

20 Pier b'edɔ sos meny a, l'ekn **jam** es a eke Jesu b'erur a ek'anɔ el jam. (Ke egɔ a eke ub nuɔ ew Jesu af, ob ij l'bfu lis a eke -n'anɔŋ, ke am ibrm'n egɔ a eke b'ow ɔ'l' ij'r a e low a, in ana.) 21 Pier ek'n'ŋ etɔ dad Jesu nine: «Es Kɔtɔkɔ, etɔ kɔ in, bla lowi b'ow eɔn'ŋ ee?» 22 Jesu dad'r nine: «Etɔ eke m'erur eke li k'anɔ owr toɔ ke m'ewl m'ow, ke ŋ e low ee? Ɔ ec'a, Ɔs'm jam ce!» 23 Amani a eb es agɔ lisijimel ab em eke jam es na in k'ow in uwm ij. Ke tasi em a, Jesu dadm Pier eke ow'n k'ow in uwm, kɔ li dad: etɔ eke in erur eke ow'n k'anɔ owr toɔ ke in ewl in ow, ke ow e low ee? 24 Jam es nyam na ce anake am ij ɔw amua e danɔku ke nɔn yeɔ'a, etɔ s'uw any eke in e danɔku ij a el nawre.

Es abal el em ec'odad

25 Emeny Jesu kok ɔw ejeci nɔkɔ. Blɛl wɛl am nɔn ɔw amua nyam nyam, ke em e tutr em a, blɛl yec'a eke wɛl nɔn a íy wus na nimum wal es.

[†] 21.18 *ŋ obi bi sus ŋ e mob*: Grɛk em odad a ec'iri tasi a el *ŋ obi b'egɔ ŋ e meb er em a*.

[†] 21.18 *Gegɔm sabu es*: nyandɛ em odad mum eke am yegm olikɔ af ew owi.